

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

В. С. Віниченко

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

«МІЖНАРОДНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ»

(для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм
навчання напрямів підготовки 1004 «Транспортні технології»,
6.070101 «Транспортні технології (за видами транспорту)»)

Харків
ХНАМГ
2011

Віниченко В. С. Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародні перевезення» (для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання напрямів підготовки 1004 «Транспортні технології», 6.070101 «Транспортні технології (за видами транспорту)») / В. С. Віниченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 71 с.

Автор: В. С. Віниченко

Рецензент: проф. В. К. Доля

Рекомендовано кафедрою транспортних систем і логістики,
протокол № 8 від 12 січня 2010 р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Лекція 1. Конвенція МДП – правова основа системи митного транзиту	5
Лекція 2. Принципи Конвенції МДП	10
Лекція 3. Організаційна структура системи МДП	15
Лекція 4. Принцип дії системи МДП	18
Лекція 5. Порядок приєднання до Конвенції МДП і її застосування ...	24
Лекція 6. Функціонування системи МДП в Україні	27
6.1. Отримання допуску до роботи в системі МДП	27
6.2. Процедура допуску	31
6.3. Загальні правила користування книжкою МДП	32
6.4. Перевезення великовагових або великогабаритних вантажів	36
6.5. Товари, заборонені до перевезення з використанням книжки МДП	37
6.6. Дії перевізника у разі неотримання підтвердження про завершення операції МДП	38
6.7. Повернення книжок МДП в Асоціацію	39
Лекція 7. Порядок виконання міжнародних автомобільних перевезень	40
Лекція 8. Функціонування Гарантійної мережі МДП	50
Лекція 9. Особливості організації міжнародних перевезень	56
Лекція 10. Статус митного перевізника та порядок його набуття	64
Джерела	69
Додаток А. Свідоцтво про допущення до перевезення дорожнього транспортного засобу	70
Додаток Б. Свідоцтво про допущення контейнера до перевезення	71

ВСТУП

Кожний, хто подорожував по дорогах України, Росії та інших країн Європи, знайомий з табличкою «TIR», прикріпленою до тисяч вантажівок і напівпричепів, що використовують транзитну систему міжнародних дорожніх перевезень (далі – система МДП) (рис. 1). Напис «**TIR**» (фр. – Transport international de marchandises par la route) відповідає аббревіатурі «МДП» українською мовою.

Рис. 1 – Транспортний засіб, який здійснює перевезення за умовами Конвенції МДП

Для водіїв, перевізників і відправників вантажу ця синя табличка з білим написом “TIR” є своєрідним пропуском через митний кордон, що спрощує і прискорює міжнародні дорожні перевезення. Значна частина експортних і імпорتنих вантажопотоків України орієнтована на країни Європейського Союзу (ЄС) і перевозиться за умовами Конвенції МДП. У зв’язку з цим фахівець в га-

лугі транспортних систем повинен **знати**: структуру й принцип функціонування системи МДП, порядок допуску перевізників до роботи в системі МДП, організаційні, кваліфікаційні, технологічні, технічні й інші вимоги до організації доставки вантажів з використанням положень Конвенції МДП; **уміти**: визначити маршрут міжнародного перевезення, скласти графік руху транспортних засобів, підготувати комплект бортової документації, необхідної для своєчасної й безпечної доставки вантажів; **мати уявлення**: про переваги, які одержує перевізник, працюючи за умовами Конвенції МДП, а також про права, обов'язки і відповідальність перевізника, допущеного до роботи в системі МДП.

Навчальний план з даної дисципліни передбачає проведення аудиторних занять у вигляді лекцій і практичних занять, а також вимагає від студента виконання самостійної роботи з основною й додатковою літературою, конспектом лекцій, методичними вказівками до виконання практичних занять.

У лекціях 1 – 5 використано матеріали офіційного Довідника МДП, в якому міститься повний текст Конвенції МДП, 1975 р. з додатками, пояснювальними записками та коментарями до пояснювальних записок [1].

Лекції 6 -10 містять навчальний матеріал, пов'язаний із практичною реалізацією положень Конвенції МДП в Україні [2].

Більш детальну інформацію про систему МДП можна отримати на офіційному сайті Конвенції МДП [3] та на сайті Асоціації міжнародних автоперевізників України [4].

Лекція 1. КОНВЕНЦІЯ МДП - ПРАВОВА ОСНОВА СИСТЕМИ МИТНОГО ТРАНЗИТУ

У листопаді 1975 р. на конференції по, що відбулася під егідою Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), була представлена Конвенція МДП, 1975 р., що вступила в чинність в 1978 році. З того часу вона залишається однією з найбільш діючих міжнародних транспортних конвенцій і фактично єдиною глобальною системою митного транзиту (англ.- **CARNET TIR**).

Міжнародними перевезеннями вважаються такі перевезення, що відбуваються із перетинанням митної території держави. Конвенція МДП, 1975 р. сприяла спрощенню міжнародних перевезень взагалі й автомобільних зокрема, причому не тільки в Європі й на Близькому Сході, але також у таких регіонах, як Африка й Америка.

Конвенція МДП – це комплект юридичних документів, який є правовою основою системи митного транзиту МДП. Робота над створенням Конвенції МДП почалася під егідою ЄЕК ООН в 1949 р., коли кілька європейських держав підписали першу Угоду МДП. Успіх цієї регіональної Угоди визначив прийняття в 1959 р. Комітетом із внутрішнього транспорту ЄЕК ООН першої редакції Конвенції МДП, що вступила в чинність в 1960 р. Перша Конвенція МДП була дороблена в 1975 р. з урахуванням накопиченого у процесі її використання досвіду, технічних досягнень, змін митних і транспортних правил.

Причиною подальшої модифікації Конвенції послужила поява на початку 60-х років 20 ст. нових видів транспортного обладнання: контейнерів для морських перевезень, контейнерів для обмінних перевезень автомобільним і залізничним видами транспорту, призначених для підвищення їхньої ефективності. Розвиток подібних змішаних або мультимодальних перевезень привел до необхідності визнання контейнера як транспортної одиниці, що забезпечує за певних умов митну безпеку. Це також означало, що в рамках процедури МДП вантажі могли перевозитися не тільки автомобільним транспортом, як було раніше, але також залізничним, річковим і навіть морським видами транспорту за умови, що частина перевезення здійснюється дорожніми транспортними засобами.

Конвенція МДП 1975 р. довела, що вона є однією з найбільш ефективних міжнародних угод, розроблених під егідою ЄЕК ООН. У цей час Конвенція МДП нараховує більше 60 Договірних сторін, включаючи Європейське співтовариство (ЄС) (табл.1). Зона її дії охоплює всю Європу й простирається до Північної Африки й Близького Сходу. Інтерес до Конвенції з боку азійських країн показує, що в доступному для огляду майбутньому ці держави можуть також почати застосування Конвенції МДП. Крім того, вже сьогодні Договірними сторонами є Сполучені Штати Америки, Канада, а також Чилі й Уругвай.

Таблиця 1 - Держави - члени Конвенції МДП, 1975 р.

Договірні сторони (код країни за стандартом ISO 3166, A3)	Договірні сторони (код країни за стандартом ISO 3166, A3)
Австрія (AUT)	Литва (LTU)
Азербайджан (AZE)	Люксембург (LUX)
Албанія (ALB)	Марокко (MAR)
Алжир (DZA)	Нідерланди (NLD)
Афганістан (AFG)	Норвегія (NOR)
Бельгія (BEL)	Польща (POL)
Болгарія (BGR)	Португалія (PRT)
Боснія і Герцеговина (BIH)	Республіка Македонія (MKD)
Великобританія (GBR)	Республіка Молдова (MDA)
Угорщина (HUN)	Російська Федерація (RUS)
Германія (DEU)	Румунія (ROM)
Греція (GRC)	Сирійська Арабська Республіка (SYR)
Грузія (GEO)	Словенія (SVN)
Данія (DNK)	США (USA)
Ізраїль (ISR)	Туркменістан (TKM)
Індонезія (IDN)	Туреччина (TUR)
Йорданія (JOR)	Узбекистан (UZB)
Іран (IRN)	Україна (UKR)
Ірландія (IRL)	Уругвай (URY)
Іспанія (ESP)	Франція (FRA)
Італія (ITA)	Хорватія (HRV)
Кіпр (CYP)	Чеська Республіка (CZE)
Киргизстан (KGZ)	Чилі (CHL)
Кувейт (KWT)	Швейцарія (CHE)
Латвія (LVA)	Швеція (SWE)
Ліван (LBN)	Естонія (EST)

Щодня кордони держав – членів Конвенції МДП перетинають понад 50 тис. вантажівок, що здійснюють перевезення по процедурі МДП. Число транспортних компаній, допущених національними митними органами до перевезень по книжках МДП, перевищує 34 тис. Загальна кількість книжок МДП, що видаються перевізникам, становить 2,7 млн. на рік.

Книжки МДП не використовуються для транзитних операцій між державами ЄС через те, що країни – члени ЄС застосовують на своїй території єдину систему транзиту Співтовариства.

Внаслідок розвитку зовнішньоекономічних зв'язків між країнами ЄС і Україною істотно збільшилася видача книжок МДП в Україні, де у теперішній час видається національним перевізникам біля 240 тис. книжок МДП на рік.

Традиційно в ході міжнародного автомобільного перевезення митні органи держав транзиту пред'являють до вантажів, що транспортуються, певні вимоги відповідно до національного законодавства. Ці вимоги можуть відрізнятися одна від одної, однак найчастіше припускають огляд вантажів і транспортних засобів при перетинанні ними кордону й забезпечення сплати митних платежів (гарантія, застава, депозит і т.п.) для покриття можливого бюджетного збитку у випадку порушення правил перевезення транзитних вантажів. Подібні заходи, якщо вони будуть запроваджені в кожній державі транзиту, ведуть до значних видатків перевізників, затримкам і простоям транспортних засобів.

Система МДП була створена з метою зменшення труднощів, з якими зіштовхуються перевізники, і в той же час надання в розпорядження митних органів міжнародної системи контролю, здатної замінити традиційні національні процедури й захистити при цьому кожну державу транзиту від нелегального ввезення вантажів.

Переваги процедури МДП для митних органів:

- дозволяє скоротити число вимог, що встановлені національним законодавством до перевезення вантажів;
- дає можливість уникнути необхідності проведення трудомісткого й витратного фізичного огляду транспортних засобів і вантажу в державах транзиту й звести такий контроль до перевірки печаток, пломб і зовнішнього стану вантажного відділення або контейнера;
- відпадає необхідність у застосуванні національних гарантій і веденні особливої національної документації.
- міжнародні транзитні операції здійснюються по одному транзитному документі - книжці МДП, що значно знижує ризик подання митним органам недостовірної інформації.

При наявності підозр митні органи мають право в будь-який час доглянути вантажі, що транспортуються під митними печатками й пломбами, і, якщо необхідно, призупинити перевезення МДП і/або вжити заходів відповідно до націона-

льного законодавства. Через жорсткі умови контролю перевізників подібне втручання за умовами Конвенції МДП повинне здійснюватися у виняткових випадках. Як слідство, митні органи можуть звести до мінімуму звичайні митні процедури й направити свої обмежені ресурси на проведення спеціального вибіркового контролю, заснованого на оцінці ризиків і на наявній оперативній інформації.

Переваги процедури МДП для підприємств транспортної галузі:

- вантажі можуть перетинати національні кордони з мінімальним втручанням з боку митних органів;
- зменшуючи традиційні перешкоди на шляху руху вантажів, система МДП сприяє розвитку міжнародної торгівлі;
- дозволяє значно скоротити транспортні видатки за рахунок скорочення затримок у шляху.

Крім того, міжнародна система гарантій Конвенції МДП надає відносно простий доступ до необхідних гарантій, які є обов'язковою умовою для того, щоб транспортна галузь і торгівля могли скористатися перевагами систем митного транзиту.

Контрольні запитання

1. Які перевезення вважаються міжнародними?
2. Що таке Конвенція МДП?
3. Якими видами транспорту можуть перевозитися вантажі за процедурою МДП?
4. Яка зона дії Конвенції МДП?
5. Які переваги має процедура МДП для митних органів?
6. Які переваги має процедура МДП для підприємств транспортної галузі?

Лекція 2. ПРИНЦИПИ КОНВЕНЦІЇ МДП

Для забезпечення безперешкодного переміщення вантажів з мінімальними затримками й у той же час для забезпечення максимальної митної безпеки, в основу Конвенції МДП покладені п'ять основних принципів:

- 1) вантажі повинні перевозитися в безпечних (з погляду митниці) транспортних засобах або контейнерах;
- 2) сплата мит і податків, у відношенні яких існує ризик несплати, повинна бути забезпечена міжнародною гарантією;
- 3) вантажі повинні супроводжуватися визнанням всіма державами – учасниками Конвенції єдиним митним документом (книжкою МДП), прийнятим до оформлення в державі відправлення й службовим документом контролю в державах відправлення, транзиту й призначення;
- 4) заходи митного контролю, прийняті в державі відправлення, повинні визнаватися всіма країнами транзиту й призначення;
- 5) доступ до процедури МДП для національних об'єднань (дозвіл на видачу книжок МДП) і фізичних і юридичних осіб (дозвіл на використання книжок МДП) повинен контролюватися уповноваженими національними органами.

Для практичної реалізації **першого принципу** й забезпечення митної безпеки перевезень Конвенція МДП встановлює, що вантажі повинні перевозитися в контейнерах або вантажних відділеннях транспортних засобів, сконструйованих таким чином, щоб виключити можливість доступу до вмісту запломбованої частини транспортного засобу або контейнера без залишення видимих слідів розкриття вантажного відділення транспортного засобу, контейнера або ушкодження митних печаток і пломб.

З метою дотримання цієї вимоги Конвенція встановлює стандарти конструкцій і процедури допущення. Вантажі можуть перевозитися з використанням процедури МДП тільки у випадку, якщо вантажне відділення транспортного засобу або контейнер пройшли процедуру допущення відповідно до положень Конвенції. Якщо контейнер або вантажне відділення транспортного засобу відповідають всім вимогам, то національне відомство видає так зване **свідо-**

цтво про допущення дорожнього транспортного засобу або контейнера (додаток 1, додаток 2). У принципі, таке допущення визнається всіма Договірними сторонами Конвенції МДП.

Якщо вповноважене національне відомство має сумніви в тому, чи відповідає яка-небудь нова конструкція, запропонована виробниками, технічним приписам Конвенції МДП, воно може через відповідні державні органи звернутися за роз'ясненнями у Виконавчу раду МДП, секретаріат МДП, в Адміністративний комітет МДП або Робочу групу ЄЕК ООН по митних питаннях, пов'язаним із транспортом. Робоча група ЄЕК ООН або Адміністративний комітет можуть виразити своє рішення у вигляді коментарю або, якщо мова йде про широко розповсюджену нову конструкцію, що ще не знайшла відображення в Конвенції МДП, - підготувати пропозиції по виправленнях.

Другим принципом Конвенції МДП є міжнародна система гарантій. Вона побудована таким чином, що в будь-який момент мита й податки, у відношенні яких існує ризик несплати у ході транзитних операцій, покриваються гарантією національного об'єднання на випадок, якщо перевізник не може бути притягнутий до відповідальності. Принцип дії міжнародної системи гарантій досить простий. Кожне національне об'єднання, що представляє інтереси транспортної галузі в державі-учасниці Конвенції МДП і визнане митними органами цієї держави, гарантує сплату всіх мит і податків, які можуть підлягати сплаті у випадку виявлення якого-небудь порушення операції МДП на території цієї країни. Таким чином, національне об'єднання гарантує сплату таких мит і податків як національними, так і іноземними перевізниками, що здійснюють транспортні операції із застосуванням книжок МДП. У результаті кожна держава забезпечена гарантією при проведенні на його території транспортних операцій МДП, тобто завжди існує національний партнер, до якого митні органи можуть звертатися у випадку виявлення яких-небудь порушень незалежно від того, чи зроблене це порушення національним або іноземним перевізником. У той же час умови надання такої гарантії регламентуються національним за-

конодавством, і вони звичайно включаються в угоду між національними митними органами й об'єднанням.

Всі міжнародні гарантійні об'єднання становлять своєрідну єдину **Гарантійну мережу**, що охоплює всі держави – учасниці Конвенції МДП. На теперішній день Гарантійна мережа управляється **Міжнародним союзом автомобільного транспорту (МСАТ)** у Женеві (Швейцарія), який є неурядовою організацією, що представляє інтереси автомобільних перевізників в усьому світі. Гарантійна мережа спирається на кілька великих міжнародних страхових компаній. Контроль за роботою Гарантійної мережі здійснює **Виконавча рада МДП**. У випадку якого-небудь порушення митні органи, перш ніж звернутися до гарантійного об'єднання, повинні в міру можливості вимагати сплати компенсацій з осіб, що несуть пряму відповідальність за виявлене порушення. Якщо виникне необхідність у застосуванні гарантії (наприклад, внаслідок неплатоспроможності зазначених осіб), митні органи держави, на території якої відбулося порушення, пред'являють позов своєму гарантійному об'єднанню, для того щоб урегулювати питання в рамках національного законодавства. Однак потім національне гарантійне об'єднання може через міжнародну Гарантійну мережу вимагати відшкодування своїх видатків.

Кожна країна самостійно визначає межу гарантії, однак рекомендовано обмежувати максимальну суму, що може бути витребувана від національного об'єднання, в розмірі 50 тис. доларів США на одну книжку МДП (для книжки МДП «Тютюнові вироби/Алкогольні напої» – 200 тис. доларів США).

Третій принцип полягає у впровадженні **книжки МДП** – міжнародного митного документу, який підтверджує те, що по відношенню до товарів, які перевозяться по процедурі МДП, існує міжнародна гарантія.

На сьогоднішній день МСАТ – єдина міжнародна організація, що отримала під контролем Виконавчої ради МДП право на централізоване виготовлення й поширення книжок МДП серед національних гарантійних об'єднань відповідно до договірних зобов'язань, затвердженими Адміністративним комітетом МДП. У свою чергу, кожне національне гарантійне об'єднання видає книжки

МДП перевізникам своєї держави на умовах, визначених у декларації, як зобов'язання перевізника.

Перша сторінка обкладинки, а також відривні аркуші й корінці, згруповані по двох, є найбільш важливою частиною книжки МДП для митного контролю й дії Гарантійної мережі [5]. Комплект із двох відривних аркушів і двох корінців використовується в кожній державі, на території якої здійснюється операція МДП. Пред'явлення належним чином заповненої перевізником іменної книжки МДП, що містить підпис й відбиток печатки міжнародної організації і її гарантійного об'єднання, яке видало книжку, вже само по собі є доказом існування й дійсності гарантії. Книжка МДП дійсна до завершення перевезення МДП у митниці призначення за умови, що операція була розпочата в митниці відправлення в строки, встановлені гарантійним об'єднанням, що видало цю книжку МДП.

Четвертим принципом системи МДП є принцип визнання державами транзиту заходів митного контролю, прийнятих в державі відправлення. При дотриманні цієї умови вантажі, що перевозяться в опломбованих вантажних відділеннях транспортних засобів або контейнерах, як правило, звільняються від митного огляду на шляху їх проходження. Це є найважливішою перевагою для перевізників, що використовують процедуру МДП. Однак, сказане вище не виключає можливість вибіркового огляду, якщо у митних органів є підстави припускати порушення.

Цей принцип, досить привабливий для перевізників, припускає, що митні органи держав транзиту й держави призначення довіряють якості митного контролю держави відправлення. Отже, для успішного функціонування всієї системи МДП якість митного контролю в державі відправлення має вирішальне значення. Оскільки здійснення всього перевезення МДП залежить від якості митного контролю в державі відправлення, дуже важливо, щоб він був повним і здійснювався з дотриманням всіх необхідних формальностей. Крім того, митний орган держави відправлення, перед тим, як накласти митні печатки й пломби, повинен перевірити стан вантажного відділення дорожнього транспортного засобу або контейнера, а у випадку використання критих брезентом транспорт-

них засобів (контейнерів) – стан брезенту і його кріплень, тому що відомості про це не вносяться у свідоцтво про допущення.

П'ятий принцип – контрольований доступ до системи МДП. У додатку 9 до Конвенції наведені **мінімальні умови й вимоги, які повинні дотримуватися національні об'єднання** для одержання дозволу (у вигляді письмового договору або відповідного урядового документа) від національних митних органів на видачу книжок МДП. На додаток до вимог міжнародної організації (МСАТ) Конвенція передбачає, що національні об'єднання можуть отримати такий дозвіл тільки у випадку, якщо вони існують не менш одного року, мають стійке фінансове становище й кваліфікований персонал і не робили раніше серйозних або кількаразових порушень митного або податкового законодавства. Крім того, ці об'єднання повинні укласти письмовий договір з компетентними органами країни перебування й представити докази того, що їхня можлива відповідальність перед митними органами застрахована.

Згідно із додатком 9 до Конвенції митні органи повинні контролювати доступ до системи МДП всіх перевізників. Цей контроль відбувається через встановлення **для перевізників мінімальних умов й вимог**, яким вони повинні відповідати, щоб отримати від митних органів доступ до системи МДП – дозвіл на здійснення перевезень з використанням книжок МДП. Мінімальні умови й вимоги, передбачені Конвенцією, містять у собі стійке фінансове становище, відсутність серйозних або кількаразових порушень митного або податкового законодавства й подання перевізником національному об'єднанню, що видає книжки МДП, письмової декларації із зобов'язаннями, які він бере на себе.

Дані про всіх перевізників, які були допущені національними об'єднаннями до використання книжок МДП, централізовано зберігаються в міжнародному банку даних (МБД), що підтримується Виконавчою радою МДП у Женеві з використанням системи унікальних ідентифікаційних номерів. МБД також відслідковує будь-які відкликання допуску до процедури МДП або виключення перевізників з цієї процедури відповідно до статті 38 Конвенції.

Контрольні запитання

1. Назвіть п'ять принципів, покладених в основу Конвенції МДП.
2. Якою повинна бути конструкція контейнерів або вантажних відділень транспортних засобів для забезпечення митної безпеки перевезень?
3. У чому полягає принцип дії міжнародної системи гарантій?
4. Що являє собою книжка МДП?
5. У чому полягає принцип міжнародного визнання заходів митного контролю?
6. Яким чином здійснюється контрольований доступ перевізників до системи МДП?

Лекція 3. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА СИСТЕМИ МДП

Складовими елементами системи МДП є її робочі органи, уряди держав – членів Конвенції МДП, національні гарантійні об'єднання (асоціації), митні органи, перевізники й міжнародна організація (МСАТ), Гарантійна мережа.

Загальна схема робочих органів системи МДП показана на рис. 2.

Вищий орган системи МДП - її **Адміністративний комітет**, який складається із всіх Договірних сторін. Щорічно він проводить, як правило, два засідання (навесні й восени) під егідою ЄЕК ООН у Женеві для того, щоб прийняти виправлення до Конвенції й дати можливість компетентним державним органам і міжнародним організаціям обмінятися думками з приводу використання системи МДП.

У 1999 р. Договірні сторони Конвенції заснували **Виконавчу раду МДП**.

Мета створення Виконавчої ради МДП - сприяння розвитку міжнародного співробітництва між митними органами в галузі застосування Конвенції МДП, здійснення контролю за функціонуванням процедури МДП і міжнародної системи гарантій і надання допомоги в цій сфері. Виконавча рада МДП складається з 9 членів, які обираються урядами Договірних сторін Конвенції МДП на дворічний строк. У числі обов'язків Виконавчої ради МДП - контроль за централізованим виготовленням і поширенням книжок МДП, функціонуван-

ням міжнародної системи гарантій і страхування й сприяння в обміні конфіденційною інформацією між митними й іншими державними органами.

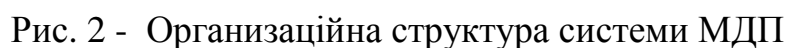
Рішення Виконавчої ради МДП впроваджуються у життя **Секретарем МДП**, якому допомагає невеликий за штатом секретаріат. Секретар МДП повинен бути співробітником ЄЕК ООН.

Діяльність Виконавчої ради МДП у теперішній час фінансується шляхом стягнення збору з кожної книжки МДП, що видається перевізникам.

Робота Адміністративного комітету МДП організується **Робочою групою** по митних питаннях, пов'язаним із транспортом. Цей орган проводить свої сесії два або три рази на рік у Женеві, звичайно, в один час із Адміністративним комітетом. У діяльності Робочої групи можуть приймати участь всі держави-члени ООН і зацікавлені міжнародні організації.

Робоча група також регулярно приймає рекомендації з окремих положень Конвенції. Ці рекомендації не обов'язкові для виконання всіма учасниками Конвенції, як, наприклад, статті або пояснювальні записки самої Конвенції.

Але вони дуже важливі для однакового застосування положень Конвенції, тому що виражають загальну думку Робочої групи, у якій представлена більшість Договірних сторін і користувачів Конвенції МДП.

Контактна група МДП була заснована Робочою групою ЄЕК ООН з митних питань, пов'язаних із транспортом, з метою проведення консультацій між урядами й зацікавленими неурядовими організаціями для швидкого реагування на проблеми, що виникають у процесі застосування транзитного режиму МДП, і вироблення однакового підходу в цій сфері на національному рівні. Контактна група обслуговується секретаріатом ЄЕК ООН і звітує про свою діяльність безпосередньо Робочій групі ЄЕК ООН.

Контрольні запитання

1. Назвіть складові елементи системи МДП.
2. Які обов'язки має Виконавча рада МДП?
3. Як фінансується діяльність Виконавчої ради МДП?
4. У чому полягає діяльність Робочої групи ЄЕК ООН?
5. З якою метою була створена Контактна група МДП?

Лекція 4. ПРИНЦИП ДІЇ СИСТЕМИ МДП

Основні терміни, прийняті Конвенцією МДП:

а) «перевезення МДП» - означає перевезення вантажу від митниці місця відправлення до митниці місця призначення відповідно до так званої процедури МДП, яка встановлена Конвенцією;

б) «операція МДП» - означає частину перевезення МДП, що здійснюється у Договірній стороні від митниці місця відправлення або в'їзду (проміжної митниці) до митниці місця призначення або виїзду (проміжної митниці);

с) «початок операції МДП» - означає, що дорожній транспортний засіб, склад транспортних засобів або контейнер були пред'явлені в митниці місця ві-

відправлення або в'їзду (проміжній митниці) з метою їх контролю разом з вантажем й книжкою МДП, яка відноситься до них, і що книжка МДП була прийнята цією митницею для оформлення;

d) «припинення операції МДП» - означає, що дорожній транспортний засіб, склад транспортних засобів або контейнер були пред'явлені в митниці місця призначення або виїзду (проміжній митниці) з метою їх контролю разом з вантажем й книжкою МДП, яка відноситься до них;

e) «завершення операції МДП» - означає визнання митними органами факту належного припинення операції МДП в даній Договірній стороні.

Процедури, які описані нижче, дають загальне уявлення про операції, у тому числі й митні, які практично здійснюються під час перевезення вантажів з використанням положень Конвенції МДП (рис. 3).

Митниця відправлення є, як правило, митницею, де виконуються всі необхідні митні формальності, пов'язані з вивозом вантажів. Митниця відправлення виконує досмотр й оформлює вантажі на підставі відомостей, заявлених перевізником у книжці МДП (вантажному маніфесті), накладає митні пломби на вантажне відділення й робить про це відмітку в книжці. Після цього відділяється один відривний аркуш (білий) і заповнюється відповідний корінець. Книжка МДП повертається перевізнику, який починає транспортну операцію.

Прикордонна **митниця виїзду** перевіряє схоронність митних пломб (рис. 4), відокремлює другий аркуш книжки МДП (зелений) і заповнює відповідний корінець. Після цього вантажі можуть бути випущені за кордон, а обидва заповнених корінця засвідчують, що операція МДП на території держави відправлення завершилася.

Потім митні органи країни відправлення перевіряють правильність здійснення операції МДП (тобто знімають її з контролю) у наступний спосіб: прикордонна митниця направляє свій відривний аркуш книжки МДП (зелений) у митницю відправлення, яка звіряє його з білим відривним аркушем. Якщо вони

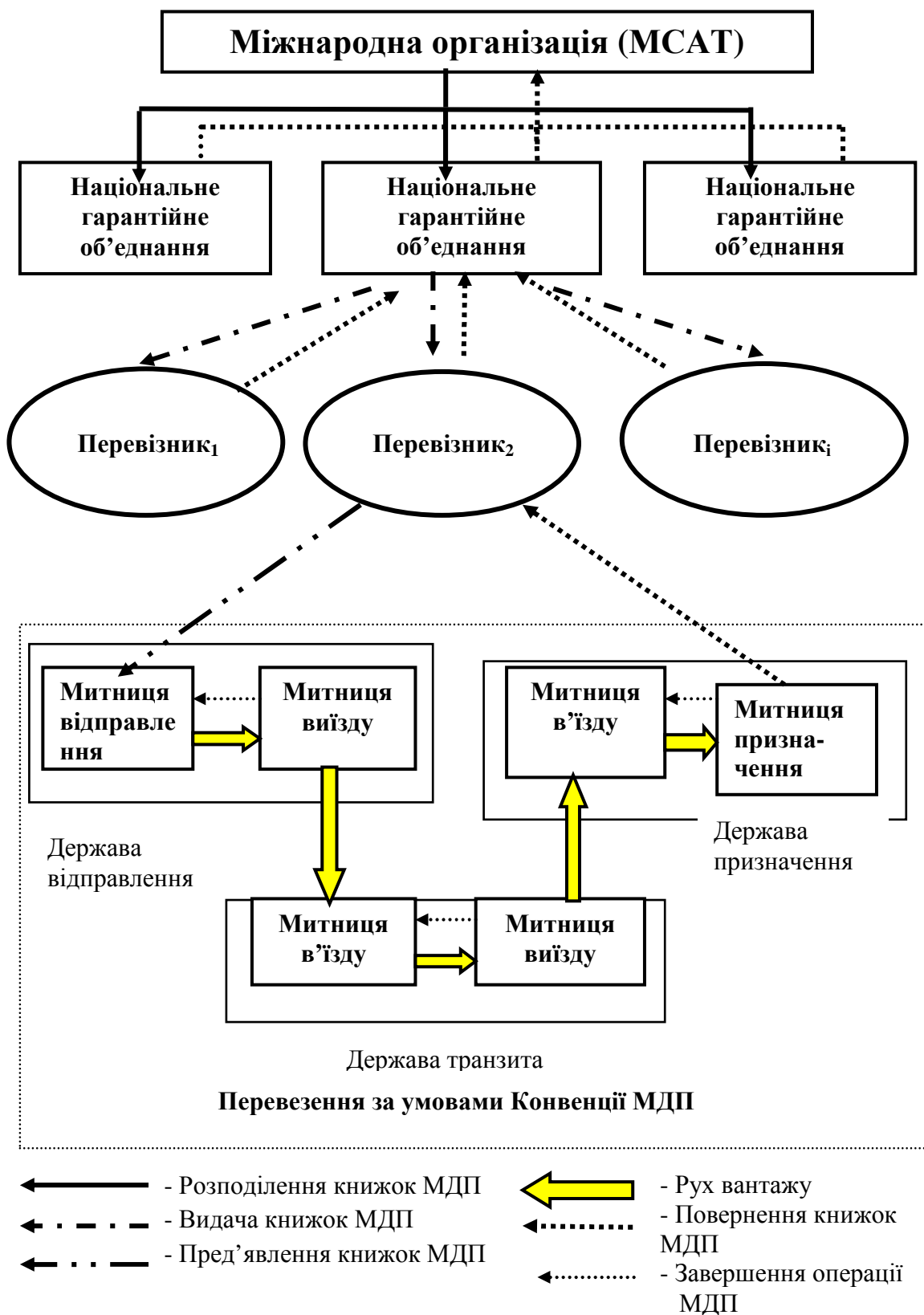

Рис. 3 - Принцип дії системи МДП

збігаються (тобто прикордонна митниця не виявила порушень і не зробила яких-небудь застережень), то операція МДП завершується для цієї держави.

Рис. 4 – Перевірка схоронності митних пломб

Якщо відривний аркуш, спрямований прикордонною митницею, містить які-небудь застереження або не отриманий митницею відправлення, або якщо митні органи мають інші підстави вважати, що операція МДП не була виконана належним чином, починається службова перевірка. Крім того, перевізник і національне гарантійне об'єднання повідомляються про те, що припинення операції МДП було засвідчено із застереженням або його взагалі не було, або про те, що існують інші причини для сумнівів у правильності здійснення операції. Перевізникові й об'єднанню пропонується дати свої пояснення із цього приводу. Якщо митні органи не одержують задовільного пояснення, то вони, відповідно до положень Конвенції МДП і національного законодавства, визначають суму мита і податків, що підлягають сплаті. У тому випадку, якщо не представляється можливим стягнути такі мита й податки з безпосередньо відповідальних за

порушення осіб, то митні органи сповіщають національне гарантійне об'єднання про необхідність сплати цієї суми в строки, встановлені Конвенцією.

У кожній наступній державі транзиту відбувається така ж процедура, як і в державі відправлення. Митниця, через яку вантажі ввозяться на територію держави транзиту, перевіряє схоронність митних пломб і відокремлює один відривний аркуш. Подібним чином діє і митниця, через яку вантажі вивозяться з території держави транзиту. Обидва аркуші звіряються, і операція МДП завершується або, якщо виявлені які-небудь порушення, застосовується процедура, описана вище.

Митниця, через яку вантажі ввозяться на територію держави призначення, якщо вона є одночасно митницею призначення, відокремлює два відривних аркуші й приймає відповідальність за розміщення вантажів під іншу митну процедуру (зберігання на складі, випуск у вільний обіг і т.п.). Якщо вантажі повинні бути спрямовані в іншу митницю тієї ж країни, митниця в'їзду діє за звичайною схемою, і остаточною митницею призначення стає внутрішня митниця.

Звичайно система працює, як описано вище. Проте, представлена схема в жодному разі не виключає права кожного з названих митних органів на проведення національних процедур контролю. Якщо митні органи мають підстави припускати, що вантажі перевозяться протизаконним чином, з використанням фальшивих печаток і пломб або підроблених книжок МДП, то вони можуть провести таможений огляд вантажу й, якщо необхідно, призупинити перевезення МДП.

Для забезпечення більш надійного контролю митні органи можуть встановлювати маршрут проходження вантажів. Перевезення повинні здійснюватися в розумний термін. Перевізник, що не вклався у встановлені для перевезення строки або порушив запропонований для нього маршрут проходження через об'єктивні причини (повінь, снігопад, несправність транспортного засобу й т.п.), повинен представити митним органам пояснення. При більш серйозних порушеннях (ушкодження митних пломб, вимушене перевантаження вантажів, повне або часткове їхнє знищення) перевізник повинен одержати офіційне підтвердження про це в будь-якої офіційної установи, розташованої в безпосередній близькості від місця події, використовуючи наявний у книжці МДП протокол. На підставі такого протоколу митні органи можуть почати розслідування.

В останні роки заміна паперових носіїв на електронні здобуває загальний характер. Паперові носії типу книжок МДП мають досить обмежені можливості при передачі й перевірці інформації. Тому вже в 1985 році з'явилася ідея про заміну існуючих паперових книжок МДП електронними носіями або мікрочипами (смарт-картами). У той час ці проекти не були реалізовані через їхню складність і високу вартість. Сьогодні Інтернет- технології на основі універсального стандарту XML (Extended Markup Language - розширювана мова розмітнення) широко використовуються як приватними компаніями, так і державними органами й надають надійну й безпечну базу для впровадження електронної обробки даних у систему МДП. Першим кроком у цьому напрямку стало введення системи електронного контролю за книжками МДП, яка була рекомендована Адміністративним комітетом Конвенції МДП у жовтні 1995 р. Відповідно до зазначеної рекомендації МСАТ розробив і застосовує в даний час систему SAFETIR. Хоча ця система не замінює необхідні національні митні процедури, вона вже сьогодні стає для транспортної галузі й гарантійного ланцюга МДП найважливішим інструментом керування ризиками при використанні режиму МДП у комерційних цілях. Крім того, доступ митних органів до бази даних SAFETIR значно спрощує процедури розшуку після припинення операцій МДП.

Контрольні запитання

1. У чому полягає відмінність термінів «перевезення МДП» та «операція МДП»?
2. Які операції виконують на митниці відправлення?
3. Які операції виконують у транзитних митницях?
4. В якому випадку може бути здійснений митний огляд вантажу у митниці транзиту?
5. Які операції виконують у митниці призначення?

Лекція 5. ПОРЯДОК ПРИЄДНАННЯ ДО КОНВЕНЦІЇ МДП І ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

Щоб приєднатися до Конвенції МДП, 1975 р. й скористатися її положеннями, кожний учасник системи МДП повинен прийняти на себе певну відповідальність (зобов'язання) й виконати ряд заходів, що передбачені Конвенцією та додатками до неї.

Відповідальність урядів держав – учасників Конвенції полягає у наступному:

- визнання Конвенції МДП відповідно до національного законодавства (наприклад, офіційне опублікування в національному юридичному виданні);
- здача документа про приєднання на зберігання депозитарію Конвенції і Правовому управлінню ООН у Нью-Йорку (стаття 52 Конвенції);
- впровадження встановленого порядку допуску національного(их) гарантійного(их) об'єднання(ь) (стаття 6 Конвенції);
- впровадження встановленого порядку допуску осіб до застосування книжок МДП (стаття 6 Конвенції);
- публікація списку митних органів, призначених для виконання операцій МДП (стаття 45 Конвенції);
- підготовка посадових осіб митних органів у сфері застосування процедури МДП;
- створення або призначення офіційного органа, відповідального за допущення дорожніх транспортних засобів і контейнерів (стаття 12 Конвенції);
- спрямування у Виконавчу раду МДП наступної документації:
  - про міжнародну гарантійну систему:
    - засвідченої копії письмової угоди або будь-якого іншого правового документа, укладеного між компетентними (митними) органами й національним гарантійним об'єднанням, включаючи наступні зміни й доповнення (строк - негайно);
    - засвідченої копії договору страхування або фінансової гарантії, включаючи наступні зміни й доповнення (строк - негайно);
    - копії щорічно оновлюваного страхового поліса (строк - негайно);

- про контрольований доступ до процедури МДП:
  - відомостей про кожну особу, що одержала дозвіл на використання книжок МДП або чий дозвіл був відкликаний (строк - протягом тижня);
  - повного списку таких осіб, оновленого за станом на 31 грудня кожного року (строк - негайно);
  - відомостей про кожну особу, що була виключена із процедури МДП у відповідності зі статтею 38 Конвенції (строк - протягом тижня);
- про національні заходи контролю:
  - подробиці будь-яких національних заходів контролю, які компетентні органи мають намір ввести в дію відповідно до статті 42-біс Конвенції (строк - негайно).

Відповідальність національного Гарантійного об'єднання полягає в наступному:

- укладання договору про зобов'язання з національними митними органами;
- укладання письмового договору про функціонування міжнародної системи гарантій з міжнародною організацією (МСАТ), що керує єдиною міжнародною Гарантійною мережею;
- підписання декларації-зобов'язання з перевізником, який бажає отримувати книжки МДП (гарантійне об'єднання може зажадати при цьому банківську гарантію або грошовий депозит);
- видача книжок МДП перевізникам, допущеним до процедури МДП (пункт 3 статті 6 Конвенції);
- спрямування національним компетентним органам наступної документації:
  - про міжнародну гарантійну систему:
    - засвідченої копії договору страхування або фінансової гарантії, включаючи наступні зміни й доповнення (строк - негайно);
    - копії щорічно оновлюваного страхового поліса (строк - негайно);
  - про контрольований доступ до процедури МДП:
    - відомостей про кожну особу, яка запитує від компетентних органів дозвіл на використання книжок МДП;

- повного списку осіб, що отримали дозвіл на використання книжок МДП або чий дозвіл був відкликаний, оновленого за станом на 31 грудня кожного року (строк - протягом тижня).

Відповідальність перевізника полягає у наступному:

- підписання декларації-зобов'язання з національним гарантійним об'єднанням, де визначаються умови використання книжок МДП;
- отримання в офіційному вповноваженому органі свідоцтв про допущення дорожніх транспортних засобів і контейнерів;
- прикріплення до дорожніх транспортних засобів і контейнерів табличок «TIR» (стаття 16 Конвенції).

Відповідальність міжнародної організації (МСАТ) полягає у наступному:

- забезпечення національного гарантійного об'єднання міжнародною страховкою або гарантією;
- отримання від Адміністративного комітету МДП дозволу на виготовлення й поширення книжок МДП;
- отримання від Адміністративного комітету МДП дозволу взяти на себе відповідальність за ефективну організацію й функціонування міжнародної системи гарантій;
- укладання письмового договору про функціонування міжнародної системи гарантій з національними об'єднаннями;
- інформування всіх національних гарантійних об'єднань і митних органів про допуск нових гарантійних об'єднань;
- контроль за застосуванням книжок МДП, включаючи їхнє централізоване виготовлення й поширення серед національних гарантійних об'єднань;
- керівництво функціонуванням гарантійної системи;
- участь у діяльності Адміністративного комітету Конвенції МДП, Виконавчої ради МДП, Робочої групи ЄЕК ООН з митних питань, пов'язаним з транспортом, Контактної групи МДП.

Контрольні запитання

1. У чому полягає відповідальність урядів держав – учасників Конвенції МДП стосовно забезпечення контрольованого доступу до процедури МДП?
2. У чому полягає відповідальність національного Гарантійного об'єднання?
3. У чому полягає відповідальність перевізника?
4. У чому полягає відповідальність міжнародної організації (МСАТ)?

Лекція 6. ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МДП В УКРАЇНІ

6.1. Отримання допуску до роботи в системі МДП

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 1993 року № 572 «Про заходи щодо забезпечення функціонування в Україні системи міжнародних автомобільних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП» **Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України (АсМАП)** надані повноваження бути **гарантом** перед МСАТ щодо відповідальності українських та іноземних автоперевізників у зв'язку із застосуванням ними на території України книжок МДП. **АсМАП** — це національна неурядова організація, яка уповноважена МСАТ здійснювати видачу книжок МДП перевізникам і визнана Державною митною службою України гарантом сплати податків і зборів за товари, що перевозяться на умовах Митної конвенції із застосуванням книжки МДП, у разі невиконання перевізником взятих на себе зобов'язань по доставці товару у митницю призначення та неможливістю їх сплатити безпосередньо. АсМАП була офіційно зареєстрована у 1991 р. і об'єднує у теперішній час більше 2000 автотранспортних підприємств із загальною кількістю 16,5 тис. автотранспортних засобів.

Відповідно до Закону України від 15 липня 1994 року №117/94 "Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП" Україна є повноправним учасником цієї Конвенції.

Конвенція МДП визначає право національних Асоціацій на видачу книжок МДП лише тим суб'єктам підприємницької діяльності, які отримали доступ до системи МДП від митних органів. Тобто, перш ніж отримати книжку МДП в Асоціації, перевізник зобов'язаний мати дозвіл на доступ до процедури МДП від Державної митної служби України. Такий дозвіл надається тільки тим суб'єктам підприємницької діяльності, які відповідають мінімальним умовам і вимогам, викладеним у додатку 9 Конвенції.

Мінімальними умовами передбачено надання АсМАП:

а)доказів, що підтверджують наявність досвіду або у крайньому разі можливість займатися регулярними міжнародними перевезеннями.

Мається на увазі, що для отримання допуску до системи МДП перевізник повинен уже здійснювати міжнародні автомобільні перевезення вантажів поза системою МДП із застосуванням інших форм гарантування доставки товару до митниці місця призначення, та мати ліцензію на право надання послуг з міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом, яка видається Ліцензійним бюро Державного департаменту автомобільного транспорту.

б)документів, що підтверджують стабільне фінансове становище перевізника.

Ця умова дуже важлива, оскільки за рішенням загальних зборів перевізники разом з бухгалтерською та податковою звітністю мають надавати матеріали аудиторської перевірки за останній звітний період. Ці документи повинні підтвердити наявність у перевізника коштів, еквівалентних сумі не менше 50 тисяч доларів США, або основних фондів, які не перебувають в заставі чи під арештом, на таку ж суму.

в)доказів, що підтверджують наявність знань щодо застосування Конвенції МДП.

Це пов'язано з тим, що міжнародні перевезення значно відрізняються від внутрішніх перевезень. На відміну від внутрішніх, де учасниками, крім перевіз-

ника, є відправник і одержувач вантажу, в міжнародних перевезеннях додається ще контролюючий орган — митниця - як національна, так і іноземна.

Товарно-транспортні документи для здійснення міжнародних перевезень істотно відрізняються від документів для внутрішніх перевезень. Крім того, під час міжнародних рейсів регулюється робочий час та час відпочинку екіпажу транспортного засобу. Все це вимагає від керівників транспортних підприємств та водіїв, які працюють на міжнародних перевезеннях, додаткових знань.

г) підтвердження про відсутність грубих або неодноразових порушень митних правил чи податкового законодавства.

Митні органи проводять перевірку кандидатів для отримання допуску на предмет порушення ними митних правил при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. У разі виявлення грубих чи неодноразових порушень перевізникові відмовляють у допуску до системи МДП. Таким чином, особи, які порушуватимуть митні правила, не матимуть змоги користуватися перевагами Конвенції МДП.

Наявність порушень податкового законодавства, тобто заборгованість по сплаті податків, свідчить про фінансові проблеми перевізника, що також впливає на прийняття рішення по допуску його до системи МДП.

д) визнання перевізником у письмовій формі декларації зобов'язань транспортної компанії по допуску до митної системи МДП та дозволу користуватися звичайними книжками МДП.

Кожна особа, яка отримує допуск до системи МДП, неодмінно підписує декларацію зобов'язань, і тим самим визнає викладені в ній вимоги та зобов'язується їх виконувати.

Обов'язковими вимогами є:

а) дотримання митних формальностей відповідно до Конвенції в митницях відправлення, проміжних митницях і митницях місця призначення.

Водій повинен щоразу переконуватися у проставленні відповідними митними органами печаток та підписів, потрібних для правильного виконання пе-

ревеження з використанням книжки МДП, і правильності внесення інформації до вантажного маніфесту книжки МДП щодо товару, який перевозиться.

Він має взаємодіяти з митними органами відповідно до положення Конвенції МДП 1975 р. з приводу всіх претензій, що виникають у зв'язку з використанням книжок МДП; надавати на їх вимогу документи по перевезенню, які підтверджують належне виконання митних правил. Крім того, перевізник має право вимагати від митних органів підтвердження про доставку товару до митниці призначення, як це передбачено наказом Держмитслужби України від 15.11.1999 року № 721 "Про визначення Переліку місць прибуття автотранспорту".

Кожен водій мусить знати, що одразу після надходження вантажу у визначене місце прибуття транспорту він зобов'язаний звернутися до чергового інспектора митниці і передати йому за реєстром усі товаросупровідні документи. Інспектор митниці повинен зазначити в реєстрі дату й час надходження товару та не більш як впродовж чотирьох годин внести відмітку до Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України про виконання перевізником взятих на себе зобов'язань.

Реєстр прийнятих документів складається в трьох примірниках, засвідчується підписами перевізника та чергового інспектора митниці і відбитком штампу "Під митним контролем". Відтак, для подальшого митного оформлення вантажу інспектор митниці повертає водію по одному примірнику кожного товаросупровідного документа разом з другим примірником реєстру. Цей примірник реєстру залишається у перевізника як підтвердження про доставку товару в митницю місця призначення, його слід зберігати не менше трьох років.

б)сплата належних сум, зазначених у пунктах 1 і 2 статті 8 Конвенції МДП, відповідно до пункту 7 ст. 8 Конвенції МДП.

Перевізник зобов'язаний повністю відшкодувати будь-які суми, сплачені Гарантійною мережею (АСМАП, МСАТ, Страховиками) по претензіях, пов'язаних з виданою йому книжкою МДП.

в)дозвіл гарантійним об'єднанням в межах, передбачених чинним законодавством, перевіряти інформацію про вищезгадані умови та вимоги.

Це стосується інформації, яку надав перевізник щодо свого фінансового становища та платоспроможності.

Державна митна служба та АсМАП України можуть застосувати і додаткові обмеження щодо допуску перевізника до роботи в системі МДП.

6.2. Процедура допуску

Державна митна служба та АсМАП України відповідно до національного законодавства визначили «Порядок допуску до процедури МДП» на підставі мінімальних умов і вимог, який затверджено наказом Держмитслужби України № 172 від 5 березня 2004 року, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24 березня 2004 року за № 361/8960.

Згідно з цим Порядком, допуск до перевезень на умовах Конвенції МДП здійснюється за рішенням спільної комісії Держмитслужби та Асоціації.

Для розгляду питання про допуск перевізника до роботи в системі МДП АсМАП подає Держмитслужбі України:

а) заяву перевізника за встановленою гарантійним об'єднанням формою про вступ до Асоціації з клопотанням про допущення до системи МДП;

б) копію свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності - юридичної особи або свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності - фізичної особи.

в) копію облікової картки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, виданої митницею, у зоні діяльності якої перевізник зареєстрований як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності;

г) копію ліцензії Державного департаменту Міністерства автомобільного транспорту України на право надання послуг з міжнародних автомобільних перевезень вантажів;

д) список транспортних засобів, допущених до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами;

е)копії свідоцтв про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезень вантажів під митними печатками і пломбами, виданих митними органами України.

Протягом двох тижнів здійснюється вивчення цих матеріалів та перевірка перевізника-кандидата, за результатами якій виносяться остаточне рішення про допущення або відмову йому працювати в системі МДП. У разі відмови в допуску, перевізник має змогу повторно звернутися з клопотанням про надання йому допуску після врахування зауважень, які стали причиною відмови.

Всі користувачі перш ніж отримати допуск до роботи в системі МДП надають Асоціації гарантію "допуску". Ця гарантія надається до отримання книжок МДП і становить еквівалент 8 000 доларів США.

6.3. Загальні правила користування книжкою МДП

Інформація цього розділу вкрай потрібна керівникам підприємств, менеджерам та водіям, які працюють з книжками МДП. Знання правил користування книжкою МДП допоможе зменшити ризики під час перевезення вантажу від початку до закінчення рейсу.

Насамперед необхідно знати, що книжка МДП дозволяє перевозити товари з відстрочкою сплати податків і митних зборів до приїзду на місце призначення. Вона водночас є транзитним документом і фінансовою гарантією, що дає право митним органам вимагати відшкодування митних зборів та податків від гаранта користувача книжки МДП, якщо останній не виконає своїх зобов'язань.

Значним внеском в полегшення процедури оформлення транзитних вантажів для всіх перевізників, що працюють у відповідності з положеннями Конвенції МДП, є прийняття Верховною Радою України в 2004 році змін до статті 6 Закону України "Про транзит вантажів". Це доповнення надає можливість перевізникові у разі транзиту вантажів подавати до митних органів як альтернативу вантажної митної декларації книжку МДП. При цьому, митне оформлення транзиту підакцизних вантажів провадиться виключно за умови подання митним органам вантажної митної декларації.

Перевізнику слід пам'ятати, що при використанні книжки МДП він бере на себе відповідальність доставити задекларований товар в митницю місця призначення у встановлений термін або сплатити всі мита, податки, пені і штрафи щодо вантажу, якщо книжка МДП не буде підтверджена як оформлена, або товар не буде доставлено до митниці призначення. В Україні всі місця доставки товарів визначені наказом Держмитслужби України від 15 листопада 1999 року № 721, тому змінювати місце доставки без письмового дозволу митних органів категорично заборонено. Водіям необхідно пам'ятати, що з усіх питань доставки вантажу вони повинні звертатися лише в митниці за маршрутом руху і надавати книжку МДП лише співробітнику митниці, а не замовникові чи одержувачу.

У разі отримання повідомлення від митних органів про будь-яке непорозуміння, пов'язане з товаром чи книжкою МДП, необхідно направити на їх адресу копії, а в деяких випадках і оригінали документів, які можуть підтвердити правильне виконання взятих на себе зобов'язань. Для цього необхідно вести докладні записи про всі рейси, під час яких використовується книжка МДП, і зберігати всі документи, особливо ті, які підтверджують, що товар був доставлений у митницю місця призначення, тобто належним чином ввезений або переведений під інший митний режим. Такими документами можуть бути, наприклад, міжнародні товарно-транспортні накладні (CMR) з відбитками штампів та печаток митного органу й одержувача товару, заявка на перевезення, рахунки, квитанції на в'їзд в зону митного контролю, свідоцтва про оформлення і доставку товару або реєстри передачі товаросупровідних документів працівнику митниці. Також бажано залишати у себе копію сертифікату походження товару. Документи, які підтверджують правильність виконання перевізником процедури МДП, повинні надаватись і АсМАП на її вимогу.

Збереження зазначених документів є необхідною умовою для можливого захисту законних прав перевізника перед компетентними органами впродовж трьох років відповідно до вимог Цивільного кодексу України (ст. 357).

Для зберігання інформації по кожному перевезенню з використанням книжки МДП перевізнику доцільно вести журнал обліку отриманих в АсМАП книжок МДП, куди записуються:

- серія та номер книжки (книжок) МДП;
- дата її (їх) одержання;
- реєстраційний номер автотранспортного засобу, водій якого використовує книжку;
- прізвище водія;
- дату (дати) і місце (місця) завантаження;
- маршрут;
- опис перевезеного товару;
- назву (назви) і адресу (адреси) митниці (митниць) призначення, дату, коли отримано підтвердження про завершення операції МДП;
- найменування й адресу вантажоодержувача (вантажоодержувачів);
- дату повернення книжки МДП в Асоціацію та у який спосіб її повертають - поштою, кур'єром, особисто і т. ін.

АсМАП України, згідно зі встановленою квотою, надає можливість перевізникам користуватися звичайними книжками МДП, що мають 4, 6 та 14 аркушів. Тому, перш ніж отримати в Асоціації книжку МДП, необхідно визначити, чи задовольняє потреби наявна в ній кількість аркушів. Для визначення потрібної книжки МДП слід враховувати кількість митних кордонів, які доведеться перетнути, а також кількість місць завантаження і розвантаження. Стаття 18 Митної конвенції МДП встановлює, що загальна кількість митниць місця відправлення та місця призначення не повинна перевищувати чотирьох. Наприклад, якщо на транспортний засіб приймається збірний вантаж у Голландії для доставлення в Україну, то місць розмитнення має бути не більше трьох.

Оскільки книжка МДП надає митним органам гарантію сплати митних зборів та податків на суму до 50 000 доларів США то, по суті, перевізник отримує від Гарантійної мережі безпроцентне кредитування на певний термін на зазначену суму по кожній книжці МДП. Тому Гарантійна мережа вимагає від перевізника дотримання жорстких правил під час перевезення по кожній книжці

МДП. З моменту митного оформлення товару користувач книжки МДП відповідає за правильне виконання митних формальностей у митницях місця відправлення, транзиту і призначення.

Вимоги, що їх належить дотримуватись кожному користувачу книжки МДП, викладені у декларації зобов'язань транспортної компанії по допуску до митної системи МДП та дозволу користуватися звичайними книжками МДП.

Відповідальність з перевізника знімається у разі, коли товари пройшли митне «очищення» для внутрішнього використання, тобто всі митні платежі та податки сплачені в країні призначення, або коли вони переводяться з транзитної системи МДП в іншу транзитну систему, або коли вони залишаються під митним контролем та вивантажені на митний склад. Тому водієві слід переконатися, що митник поставив у графі 6 останнього корінця 2 книжки МДП печатку, дату і підпис, а також у графі 3 число вантажних місць, які пройшли оформлення. Це надзвичайно важливо у разі, коли є більше однієї митниці місця призначення.

Строк дії книжки МДП визначений у 60 днів з дня її видачі і цей термін не може бути продовжений. Дату останнього дня, коли книжка МДП може бути подана для оформлення в митниці місця відправлення, національна Асоціація зазначає в графі 1 на першій сторінці обкладинки. Після закінчення цього терміну книжка МДП не може подаватися в митницю місця відправлення. Приймати таку книжку до оформлення не дозволяється і митникам. В деяких країнах подання до митного оформлення книжки МДП, термін дії якої закінчився, вважається грубим порушенням митного законодавства, а перевізник притягується до відповідальності за надання митним органам недійсних документів з наступним розглядом справи у суді, і, як наслідок, - штраф і конфіскація транспортного засобу й товару, який перевозився за цією книжкою МДП.

В окремих випадках книжку МДП може видати будь-яка національна Асоціація країни - учасниці Митної конвенції МДП. Для цього перевізникові слід письмово звернутися до АсМАП України та повідомити, в якій країні і хто отримуватиме книжку МДП. Після досягнення домовленості АсМАП України з іноземною асоціацією про видачу книжки МДП, перевізникові сповіщають, де і коли він може її одержати і за якими документами. Вартість послуги за корис-

тування книжкою МДП відрізнятиметься від тієї суми, що сплачується у своїй Асоціації. До того, термін дії такої книжки МДП не перевищуватиме 10 днів. Продовжувати цей термін не дозволяється. Повертається книжка МДП у Асоціацію МАП України звичайним шляхом.

6.4. Перевезення великовагових або великогабаритних вантажів

Конвенція МДП 1975 року визначає великовагові або великогабаритні (громіздкі) вантажі як "будь-які вантажі або громіздкі предмети, які через свою вагу, розмір або характер не можуть перевозитись в закритому дорожньому транспортному засобі або в закритому контейнері".

При потребі перевезення за системою МДП великовагових або великогабаритних вантажів, необхідно повідомити про це Асоціацію, отримуючи книжку МДП. Тоді перевізнику видадуть книжку МДП, на обкладинці та усіх відірваних аркушах якої стоятиме штамп з написом "Heavy or Bulky Goods" (її іноді називають "відкритою книжкою МДП").

Митні органи в місці відправлення дозволяють перевезення великовагових або великогабаритних вантажів у неопломбованих автотранспортних засобах чи контейнерах, при цьому свідоцтва про допущення транспортного засобу до перевезення вантажів під митними пломбами та печатками не потрібно.

Необхідно мати на увазі, що відповідно до «Правил проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами», які затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2001 року № 30, потрібно отримувати від органів Державтоінспекції України спеціальний дозвіл, який дає право на рух транспортного засобу.

6.5. Товари, заборонені до перевезення з використанням книжки МДП

У всіх державах, що приєдналися до Конвенції МДП 1975 року, заборонено перевозити з використанням книжки МДП, незалежно від розмірів митних платежів та податків, алкоголь і одержувані з нього продукти, за винятком пива і вина, а також тютюнові вироби й отримані з них продукти, за винятком сирого тютюну. Інші товари, названі вантажами "**високого ризику**", можуть перевозитись тільки відповідно до суворих правил і процедур. Згідно з правилами МСАТ товарами "високого ризику" є: а) м'ясо будь-якого типу і походження, включаючи живу худобу; б) молоко, молочний порошок, включаючи сухі молочні суміші для дитячого харчування; в) масло і маргарин; г) цукор.

Гарантійна мережа може дозволити перевезення товарів "високого ризику" із використанням звичайної книжки МДП тільки за умови надання на користь національній Асоціації додаткової гарантії на суму, що дорівнює 50 000 доларів США. Тож, замовляючи книжки МДП для такого перевезення, необхідно повідомити про це АсМАП, яка на кожній замовленій книжці МДП на жовтому маніфесті зробить напис «MHR/HVG». Виконувати перевезення товарів "високого ризику" без надання додаткової гарантії неможливо.

Враховуючи високий ризик під час перевезення зазначених товарів, водій має бути поінформований про те, що він не може змінювати маршрут чи митницю місця призначення, а у разі виникнення будь-яких ускладнень зобов'язаний помістити вантажі під митний контроль.

Повертаючи книжку МДП в Асоціацію, слід долучити до неї копію товарно-транспортної накладної і реєстр передачі товаросупровідних документів працівникові митниці місця призначення.

6.6. Дії перевізника у разі неотримання підтвердження про завершення операції МДП

Під час виконання перевезення товару за книжкою МДП водій може припуститися порушення, за яке митні органи пред'являть претензію. У цьому випадку користувач має оперативно надати митному органу документи про відсутність порушення як особа, що несе пряму відповідальність за сплату податків і митних платежів, включаючи будь-які відсотки, штрафи і пені. У кожному разі слід також інформувати АсМАП про хід справи.

Якщо вантаж пошкоджений чи знищений у результаті дорожньо-транспортної пригоди або порушені митні пломби, водій повинен повідомити про це митні органи чи поліцію тієї країни, у якій сталася пригода. Представник зазначених органів має оформити офіційний протокол, який вміщують на останній жовтій сторінці ("Procès-verbal de constat") книжки МДП.

У разі потреби перевантаження товару на інший транспортний засіб, користувач мусить повідомити про це найближчий митний орган і перевантаження має відбуватися у присутності представника митних органів. Після закінчення перевантаження представник митниці повинен накласти нові пломби та внести відповідні зміни до книжки МДП.

На митній території України заміна тягача чи іншого транспортного засобу дозволяється, як правило, за умови, що цей тягач чи транспортний засіб належить тому самому власникові, що й пошкоджений.

Щоб уникнути непорозумінь щодо правильності оформлення книжки МДП в місцях завантаження, слід, коли це можливо, проводити перевірку відповідності вантажів, зазначених у маніфесті книжки МДП, тим, що справді знаходяться на борту автотранспортного засобу. Менеджеру з міжнародних перевезень важливо знати, що митні органи країни відправлення і країни призначення не вважають користувача книжки МДП відповідальним за невеликі розбіжності між даними, зазначеними в маніфесті, і вантажем, якщо водій зможе довести, що ці розбіжності не викликані зумисними діями або вчинені помилково (стаття 40 Конвенції МДП).

Трапляються випадки, коли на проміжних митницях беруть зразки товарів, що їх перевозить транспортний оператор. Кількість таких зразків інколи сягає значних об'ємів, тому відповідно до вимог статті 21 Конвенції МДП митні органи повинні у вантажному маніфесті книжки МДП зробити належну відмітку про кількість вилученого товару.

6.7. Повернення книжок МДП в Асоціацію

Усі використані й невикористані книжки МДП мають бути якнайшвидше повернуті в Асоціацію. Ця процедура є важливим елементом прискорення перевірки доставлення товару до митниці місця призначення та можливого упередження пред'явлення претензії. На практиці їх повертають не пізніше 15 днів після того, як водій повернув у транспортне підприємство книжку МДП, підтверджену митницею місця призначення. Асоціація перевірить правильність її використання і у разі відсутності зауважень підготує для передачі у МСАТ. Тим самим буде зменшена кількість книжок МДП, які знаходяться у користуванні, і встановлена Асоціацією квота дасть змогу отримати нові книжки МДП.

Якщо книжку МДП не можна повернути (загублена, вкрадена, знищена або затримана офіційним органом), про це слід негайно сповістити Асоціацію і заповнити спеціальну форму декларації. В іншому випадку Асоціація листом поінформує перевізника про його тимчасове виключення із системи МДП, і це рішення набере сили через 14 днів після дати відправлення листа. Як альтернатива може бути запропоновано внесення гарантії, еквівалентної 2000 доларів США по кожній втраченій використаній (або невикористаній) книжці МДП.

Застосовані гарантії будуть розблоковані у разі: а) повернення втраченої книжки МДП; б) підтвердження митницею місця призначення про доставлення товару; в) або через 27 місяців з дня видачі книжки МДП за умови відсутності претензії по втраченій книжці МДП.

Терміновість повідомлення Асоціації про втрату книжки МДП викликана потребою негайно попередити митні органи країн - учасниць Конвенції МДП

про неприйняття до митного оформлення цієї книжки МДП. В іншому разі книжкою МДП можуть скористатися в злочинних цілях, а відповідальність в межах 50 000 доларів США буде перенесена на користувача.

Контрольні запитання

1. Яка організація в Україні уповноважена здійснювати видачу книжок МДП?
2. Які суб'єкти підприємницької діяльності мають право отримувати книжки МДП?
3. Назвіть зміст мінімальних умов, яким повинен відповідати перевізник для отримання допуску до системи МДП.
4. Назвіть зміст обов'язкових вимог до перевізника, які він повинен виконувати для отримання допуску до системи МДП.
5. Викладіть порядок допуску перевізника до системи МДП.

Лекція 7. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Основним документом, покликаним врегулювати практичне виконання перевезень у відповідності до положень Конвенції МДП та впорядкувати дії митних органів при здійсненні митного оформлення товарів з використанням книжок МДП в Україні, є Наказ Державної митної служби України (ДМСУ) № 755 від 25.11.2001 р. зі змінами, внесеними наказом ДМСУ № 172 від 5.03.2004 р.

Цим наказом затверджені:

- Порядок реалізації положень митної Конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП, зокрема:
  - умови виконання операції МДП;
  - порядок та особливості оформлення книжки МДП при імпорті, експорті й транзиті товарів територією України (рис. 5), у тому числі і при перевезеннях негабаритних, громіздких та небезпечних вантажів;

- допуск транспортних засобів до перевезень під митними печатками і пломбами на умовах Конвенції МДП;
- допуск перевізників - резидентів до перевезень на умовах Конвенції МДП;
- порядок дій митних органів при виявленні порушення, вчиненого при виконанні операції МДП (виставлення перевізникові і гарантійному об'єднанню повідомлень про порушення процедури МДП та претензій на сплату митних платежів і податків у зв'язку з таким порушенням);
- Правила заповнення книжки МДП;
- Форма свідоцтва про допуск дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митним печатками і пломбами.

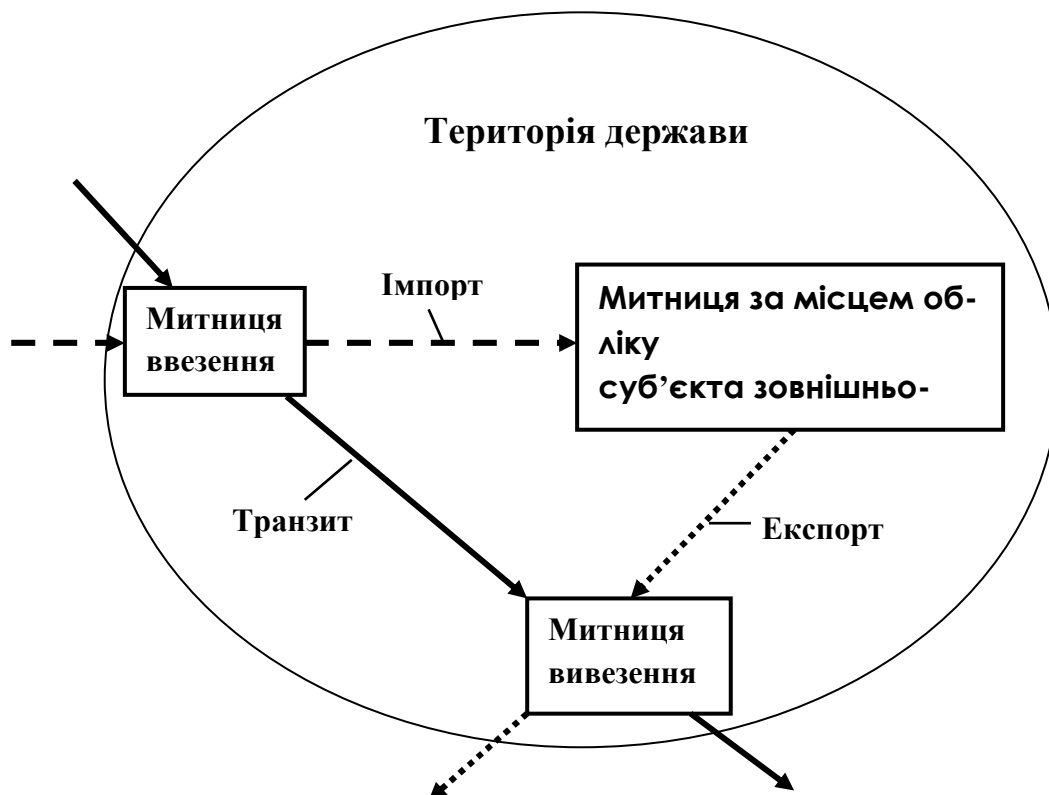

Рис. 5 – Схема напрямків переміщення товарів через митний кордон держави

Затверджений наказом Держмитслужби Порядок реалізації положень Конвенції МДП (далі Порядок) має врегулювати хід виконання перевезень з використанням книжки МДП територією України, впорядкувати дії митних ор-

ганів при здійсненні митного оформлення товарів, що перевозяться із застосуванням книжки МДП і визначити порядок дій співробітників митних органів та перевізника при виникненні нестандартних ситуацій або порушень у ході виконання таких перевезень. Водночас неправильне оформлення книжки МДП, зазначення в ній неправдивих даних, використання недійсної книжки МДП, зокрема, подання до митного оформлення книжки МДП, строк дії якої вже закінчився, може значно ускладнити хід міжнародного перевезення та навіть призвести у деяких країнах до конфіскації товару і транспортного засобу.

Водій транспортного засобу, що виконує перевезення МДП територією України, повинен мати:

- свідоцтво про державну реєстрацію транспортного засобу і посвідчення водія;
- товарно-транспортні документи;
- ліцензійну картку;
- поліси обов'язкового страхування;
- дійсне свідоцтво про допущення транспортного засобу до перевезень під

митними печатками і пломбами (оформляється тільки на транспортні засоби з вантажними відділеннями, на які накладаються митні пломби).

- на транспортному засобі - номерний знак, літери на якому відповідають латинському алфавіту, таблички з написом "TIR", розпізнавальний знак держави, у якій зареєстровано транспортний засіб.

Розмір табличок повинен бути: 250 на 400 мм. Літери TIR виконуються заголовними латинськими буквами висотою 200 мм і шириною лінії не менш 20 мм. Літери повинні бути білого кольору на синьому фоні.

Зразок книжки МДП та правила її оформлення наведені в роботі [5].

Вивезення товару з митної території України. Розділом 8 Порядку врегульовано оформлення книжки МДП при вивезенні товарів (експорті) за межі митної території України.

У митниці відправлення (митний орган за місцем обліку вантажовідправника - суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності) співробітники митниці пере-

віряють відповідність даних, зазначених у вантажному маніфесті книжки МДП, даним, зазначеним у товаросупровідних документах, і оформляються вантажні маніфести відривних аркушів № 1 і № 2 та невідривний корінець № 1.

Відривний аркуш № 1 залишається в митниці відправлення, а відривний аркуш № 2 — в книжці МДП для подання митниці призначення.

Відповідно до п. 8.3 Порядку у разі відправлення товарів з декількох митниць відправлення у першій митниці водій попереджає посадову особу митниці про необхідність довантаження в іншій митниці. При такому перевезенні водій повинен подати в митницю, де вперше оформляється книжка МДП, письмову заяву та копію договору з транспортно-експедиційною компанією на дане перевезення. У цьому разі в графі 5 невідривного корінця книжки МДП зазначається наступна митниця відправлення, в якій буде здійснюватись довантаження.

При відправленні партій товару за однією книжкою МДП з різних підрозділів (вантажні відділи, митні пости тощо) однієї митниці відправлення у вантажному маніфесті відривного аркуша № 1 книжки МДП до графи 16 вносяться дані щодо кількості і номерів нових накладених пломб і розпізнавальних знаків, номер вантажної митної декларації або іншого документа, за яким здійснене оформлення вантажу. Дані завіряють особистою номерною печаткою та підписом посадової особи митниці. Інформація щодо частини вантажу, оформленої у даному підрозділі, заноситься до графи 10 відривних аркушів № 1, № 2 та невідривного аркуша № 1 / № 2

Оформлення книжки МДП здійснюють у тому підрозділі митниці відправлення, який проводить митне оформлення останньої партії консолідованого вантажу.

При надходженні товарів до митниці на кордоні книжка МДП оформляється відповідно до порядку її оформлення у разі прибуття у митницю призначення.

Якщо прикордонні контрольні служби суміжної країни відмовляються пропустити на свою територію транспортний засіб товаром, випущеним з України, співробітник української митниці на кордоні у графі 5 невідривного корінця № 1 (білого) та графи "Для офіційного користування" відривного аркуша № 1 вно-

силь запис: "Товари повернуто з країни призначення / або проміжної митниці транзиту". Напис засвідчується особистою номерною печаткою та підписом посадової особи митниці, що його зробила. При цьому товари направляються у митницю їх відправлення. У митниці відправлення, згідно зі ст. 8.6 Порядку, у графі 5 невідривного корінця № 2 зазначається: "Перевезення МДП завершено у митниці відправлення". Книжка МДП при цьому повертається її користувачу.

Ввезення товарів на митну територію України. Порядок оформлення книжки МДП при ввезенні товарів на митну територію України (імпорту) визначений у розділі 7. Після оформлення відривний аркуш № 1 (білий) книжки МДП вилучається та залишається у митниці ввезення товару.

Пунктом 7.6 Порядку визначено порядок дій інспектора митниці на кордоні у разі прийняття рішення про відмову у пропуску товарів на митну територію України. Тоді у графі 22 відривних аркушів № 1 та № 2 та у графі 5 невідривних корінців № 1 і № 2 посадова особа митного органу робить запис про відмову в пропуску із зазначенням причини. Запис завіряється особистою номерною печаткою та підписом посадової особи митниці в графі 23 відривних аркушів № 1 і № 2 та у графі 6 невідривних корінців № 1 і № 2. Перевізникові повертається книжка МДП разом з виписаною карткою відмови в пропуску на митну територію України.

У разі виникнення в перевізника потреби повернути товари до місця завантаження чи змінити маршрут на кордоні України, зацікавлена особа (вантажовласник або його уповноважена особа у т. ч. перевізник) робить мотивовану заяву до митного органу на кордоні. Посадова особа митного органу робить запис про відмову у пропуску на митну територію України із зазначенням причини в графі 22 відривних аркушів № 1 і № 2 та графі 5 невідривних корінців № 1 та № 2. Запис завіряється особистою номерною печаткою та підписом посадової особи митниці у графі 23 відривних аркушів № 1 і № 2 та у графі 6 невідривних корінців № 1 і № 2.

В обох випадках посадова особа митниці, що проводить оформлення книжки МДП, вилучає оформлені митницею у пункті пропуску через митний кордон України відривні аркуші і вони залишаються у митниці. Книжка МДП

обов'язково повертається перевізникові. Транспортний засіб з вантажем повертається на суміжну територію.

Прибуття транспортного засобу з товаром до митниці призначення. З прибуттям транспортного засобу з товарами у митницю місця призначення, оформлення книжки МДП здійснюється першочергово. Після передачі книжки МДП та інших товаросупровідних документів у митниці місця призначення під реєстр, оформляються відривний аркуш № 2 (зелений) і невідривний корінець № 2, який оформлюється митницями призначення й митницями виїзду країн транзиту.

У разі ввезення вантажу, що прямує до декількох митниць призначення в Україні, митниця на кордоні направляє вантаж під митним контролем у першу митницю призначення, яка буде здійснювати митне оформлення частини вантажу.

У разі прибуття консолідованого вантажу в митницю призначення, у якій митні підрозділи (вантажні відділи, митні пости і т. ін.) місць його прибуття розміщені за різними адресами, переміщення вантажу між цими підрозділами здійснюється за умови накладення пломб на вантажне(і) відділення транспортного(их) засобу(ів). Оформлення відривного аркуша № 2 книжки МДП відбувається тільки в останньому митному підрозділі місця прибуття консолідованого вантажу. При цьому попередні підрозділи не мають права завершувати оформлення відривного аркуша № 2 книжки МДП.

Транзит територією України. При транзиті товарів через митну територію України посадова особа митниці в'їзду заповнює графи 18 - 23, графу "Для офіційного використання" вантажного маніфесту відривних аркушів № 1 і № 2 та невідривний корінець № 1 згідно з процедурою, передбаченою при ввезенні товару на митну територію.

Відривний аркуш № 1 залишається в митниці в'їзду на митну територію України, а відривний аркуш № 2 - у книжці МДП призначений для митниці виїзду. Прибувши на митницю призначення (митницю виїзду), посадова особа митниці заповнює графи 24 - 28 "Для офіційного використання" відривного арку-

ша № 2 і невідривний корінець № 2 відповідно до порядку, передбаченого для їх оформлення в разі прибуття товару до митниці призначення.

Перевезення негабаритних вантажів. У розділі 10 Порядку викладено особливості оформлення книжки МДП при перевезенні негабаритних вантажів. Для перевезень такого виду вантажів використовують книжку МДП, на якій проставляється штамп "Великовагові або громіздкі вантажі" (англ. — "Heavy or bulky goods") чи штамп "Відкрита МДП" (англ. - "Open TIR"). Крім того, спеціальний дозвіл ДАІ на перевезення великовагових та негабаритних вантажів прикріплюється до внутрішньої частини другого аркуша обкладинки книжки МДП і завіряється підписом і відбитком особистої номерної печатки посадової особи митниці відправлення. Свідоцтво про допущення транспортного засобу для перевезень під митними печатками та пломбами у даному разі не потрібне і митні пломби на вантажне відділення не накладаються.

Огляд товару і транспортного засобу. Статтею 2.2 Порядку визначено перелік випадків, за яких може здійснюватись митний огляд товару і транспортного засобу. Так, митний огляд товарів і транспортних засобів при перевезенні з використанням книжки МДП може провадитись:

- якщо існує оперативна інформація компетентних органів про наявність у транспортному засобі предметів контрабанди або предметів, заборонених до ввезення на митну територію України;
- якщо має місце невідповідність інформації щодо товару, у тому числі його фактичної ваги даним у товаросупровідних документах;
- при потребі уточнення кодів товару.

Огляд товарів і транспортних засобів, що знаходяться під митним контролем, має проводитись у присутності їхнього перевізника (водія) і лише представниками митних органів. За результатами митного огляду складається акт, у книжці МДП робиться відмітка щодо номера нової митної пломби, яка накладається на вантажне відділення замість пломби, що знімалась для проведення огляду.

Переоформлення товару з однієї книжки МДП на іншу. У разі, коли кількість відривних аркушів книжки МДП недостатня для здійснення перевезення на умовах Конвенції МДП, тобто сумарна кількість місць відправлення та місць призначення перевищує 4, допускається переоформлення товару з однієї книжки МДП на іншу. Тоді книжку МДП закриває четверта митниця, водночас вона ж відкриває нову. В обох книжках МДП робляться відмітки про номери відповідно попередньої та наступної книжок МДП.

Втрата або пошкодження вантажу. У разі втрати чи пошкодження вантажу по маршруту руху між митними органами, працівник митного органу, що здійснює оформлення книжки МДП, до графи 27 відривного аркуша № 2 (зеленого) та графи 5 невідривного корінця № 2 (зеленого) може внести відповідні застереження. Крім того, відповідно до правил заповнення книжки МДП, митник заповнює Протокол книжки МДП (останній аркуш книжки МДП жовтого кольору), виявивши пошкодження митних печаток і пломб у дорозі (за винятком випадків, коли пломби знімалися представниками митних органів), а також якщо товар було перевантажено на інший транспортний засіб в результаті поломки чи ДТП за участю попереднього транспортного засобу.

Протокол книжки МДП заповнює безпосередньо працівник митного органу, що виявив порушення.

Вимоги щодо внесення виправлень до книжки МДП. Особа, яка попередньо внесла дані, що підлягають виправленню, викреслює помилкові відомості і вносить правильні. Виправлення мають завірятись підписом та особистою номерною печаткою працівника митниці.

Забороняється вносити виправлення до граф 2, 3, 4, 5 титульної сторінки обкладинки книжки МДП, до графи 4 відривних аркушів, граф 2, 3, 5 Протоколу книжки МДП.

Книжка МДП може бути вилучена митним органом, якщо вона містить підчищення, неналежні виправлення або неправдиві дані, а також у тому разі, якщо вона одержана незаконним шляхом.

Підстави для відмови в оформленні книжки МДП:

- сума митних платежів в Україні за товар, що перевозиться з використанням книжки МДП перевищує еквівалент 50 000 доларів США в українській валюті;
- книжка МДП передана третій особі, яка здійснює перевезення товару;
- строк дії книжки МДП закінчився;
- у користувача книжки МДП немає свідоцтва про допущення транспортного засобу для перевезень під митними печатками і пломбами або термін дії його закінчився (крім перевезень великовагових та негабаритних вантажів);
- для перевезення МДП використовується транспортний засіб, що не відповідає вимогам, на підставі яких видано свідоцтво про допущення;
- у книжці МДП є підчищення, виправлення даних у графах, у яких такі виправлення заборонені;
- за книжкою МДП перевозяться товари, заборонені до перевезення під гарантії МДП;
- якщо митний орган має інформацію, що книжка МДП недійсна;
- якщо в книжці МДП не зазначені: номер та строк дії свідоцтва про допущення, розпізнавальні номери контейне-ра(ів), найменування користувача книжки МДП, державні номери транспортних засобів, кількість вантажних відділень або контейнерів, розпізнавальні знаки та номери вантажних місць або предметів, число і рід вантажних місць, опис, вага товарів.

У випадках перевезення одним транспортним засобом декількох контейнерів або перевезення товарів вантажним автомобілем з причепом таким чином, що існує два або декілька вантажних відділень, Конвенція МДП допускає одночасне оформлення двох книжок МДП. У такому разі при перевищенні суми митних платежів, що належать до сплати за всю партію товару ліміту відповідальності по одній книжці МДП (50 000 доларів США), перевізник має право оформлювати по одній книжці МДП на кожен контейнер або вантажне відділення транспортного засобу.

У разі вилучення книжки МДП до відривної задньої частини її обкладинки вноситься обґрунтування, які завіряє працівник митниці своїм підписом та

відбитком особистої печатки. Ця відривна частина видається перевізникові замість вилученої книжки.

Тоді, коли є підстави вважати, що подана до оформлення книжка МДП викрадена або підроблена, вона неодмінно вилучається, а її пред'явник, за відповідних підстав, притягується до відповідальності згідно із законодавством.

Порядок дій при неможливості транспортного засобу продовжувати перевезення МДП. У такому випадку користувач книжки МДП у письмовій заяві повідомляє про це найближчий митний орган. Підставою для заміни транспортного засобу може бути довідка служби технічного обслуговування або ДАІ про неможливість продовження руху. З дозволу посадової особи митного органу користувач особисто змінює державний номерний знак тягача чи іншого транспортного засобу в графі 8 обкладинки книжки МДП та в графі 7 вантажного маніфесту відривних аркушів книжки МДП, викресливши попередні дані та вписавши нові про новий транспортний засіб. Ці зміни посадова особа митного органу завіряє відбитком особистої номерної печатки. Заміна відомостей про транспортний засіб може бути зроблена також і в інших товаросупровідних документах.

Якщо ремонту вимагає запломбована частина вантажного відділення, і є потреба перевантаження товару, то несправний транспортний засіб доставляється до найближчого митного органу, в якому, згідно з заявою перевізника з наданням довідки ДАІ чи станції технічного обслуговування, здійснюється перевантаження товарів на інший транспортний засіб.

Заміна тягача чи іншого транспортного засобу дозволяється, як правило, за умови, що новий тягач чи транспортний засіб належить тому самому власникові, що і попередній. Дані про заміну транспортного засобу вносяться до комп'ютерної бази даних Державної митної служби.

Важливо пам'ятати, що відповідно до п. 2 ст. 4.6.7 дозвіл на заміну тягача та іншого транспортного засобу або перевантаження товару на інший транспортний засіб при виконанні перевезення за процедурою МДП надає начальник (заступник) найближчого за маршрутом прямування митного органу.

Виявлення недостатчі товару, що прибув до митниці призначення. У разі виявлення недостатчі товару посадова особа митниці призначення закриває книжку МДП із застереженням. Про недостатчу вантажу робиться запис у графі 27 відривного аркуша № 2 та графі 5 невідривного корінця № 2 книжки МДП. Митниця призначення при встановленні вини користувача книжки МДП (перевізника, якому видано книжку МДП) у недостатчі товару виставляє перевізнику претензію на суму передбачених законодавством податків та зборів (обов'язкових платежів) і митних зборів. У цьому випадку книжка МДП та транспортний засіб не затримується.

Контрольні запитання

1. Викладіть порядок оформлення книжки МДП при вивезенні товару з митної території України.
2. Викладіть порядок оформлення книжки МДП при ввезенні товару на митну територію України.
3. Викладіть порядок оформлення книжки МДП при транзиті товару митною територією України.
4. В яких випадках може проводитися митний огляд товару і транспортного засобу?
5. Які можуть бути підстави для відмови митного органу у оформленні книжки МДП?

Лекція 8. ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАРАНТІЙНОЇ МЕРЕЖІ МДП

Складові міжнародної Гарантійної мережі:

- *Міжнародний союз автомобільного транспорту (МСАТ)* в Женеві — неурядова організація, яка представляє інтереси автомобільних перевізників у всьому світі. МСАТ керує Гарантійною мережею МДП, випускає книжки МДП й контролює їх видачу через національні гарантійні об'єднання. Контроль за роботою Гарантійної мережі здійснює Виконавчий комітет МДП. До комітету входять 9 членів, обраних урядами країн - учасниць Конвенції МДП терміном на два роки.

- *Гарантійні об'єднання*, які представляють інтереси автомобільних перевізників у державах - учасниках Конвенції МДП 1975. Кожне таке об'єднання має бути визнане гарантом здійснення перевезень за системою МДП національними митними органами.

В Україні Гарантійним об'єднанням виступає АсМАП України. На об'єднання покладено дві функції:

- перша — надання права користуватися книжками МДП як членам Асоціації, так і, при потребі, перевізникам інших держав - учасниць Конвенції МДП;
- друга — гарантування сплати митних платежів та податків, які можуть бути витребувані до сплати від особи, що зобов'язалась доставити вантаж, взятий для транспортування, в митницю місця призначення. Стосунки МСАТ і кожного гарантійного об'єднання оформляються Актом - зобов'язанням Асоціації, Що видає та виступає гарантом за звичайними книжками МДП.

Національні та міжнародні страховики. Існує два рівні страхування. Міжнародні страховики страхують кожне гарантійне об'єднання на випадок, якщо національні страховики не виконають своїх зобов'язань, а національні страховики страхують зобов'язання перевізників перед Гарантійною мережею. Асоціація му- сить переконатися, що кожен користувач книжки МДП має покриття згідно страхо- вого полісу. Цей страховий поліс повинен «покривати» кожну книжку МДП.

Перелічені установи є трьома складовими Гарантійної мережі, які тісно пов'язані між собою і від їхніх узгоджених дій залежить успішне функціону- вання всієї системи МДП.

Конвенцією МДП та національним митним законодавством більшості країн відповідальність за сплату митних платежів та податків за товар, що пере- возиться, до моменту доставлення його на митницю місця призначення покла- дено на перевізника. Тому в разі отримання претензії митних органів перевіз- ник зобов'язаний впродовж місяця сплатити її на користь митного органу чи спростувати її, надавши докази правильного завершення операції МДП (дос-

тавлення вантажу на митницю місця призначення). Перевізник зобов'язаний сплатити суму претензії навіть у випадках крадіжки вантажу, розбійного нападу на автопоїзд тощо. Після сплати претензії, що стосується викраденого вантажу, перевізник на підставі Міжнародних стандартних правил страхування має право звернутися до Гарантійної мережі через свою Асоціацію з проханням про відшкодування сплаченої суми. Рішення про відшкодування приймає МСАТ після розгляду документів, що стосуються інциденту.

Саме тому, що сплата претензії — це обов'язок транспортного оператора, страхування книжок МДП має природу гарантії. Гарантія починає діяти тільки у разі невиконання з об'єктивних причин своїх зобов'язань особою прямо відповідальною за це і коли митні органи застосовували всі засоби для стягнення суми митних платежів та податків, які включає в себе претензія, безпосередньо з таких осіб (перевізника чи особи, яка отримала вантаж).

Якщо все ж таки виникає потреба застосувати гарантії (наприклад, підприємства вже не існує або його оголошено банкрутом чи неможливо встановити його місцезнаходження тощо), то, згідно з умовами Конвенції МДП, митні органи мають право надіслати Гарантійному об'єднанню вимогу про сплату податків та митних платежів. Ця процедура чітко регламентована Конвенцією МДП, національним законодавством та інструкціями МСАТ. Рішення про сплату претензії завжди приймає МСАТ. Після цілої низки відшкодувань сплаченої суми між суб'єктами Гарантійної мережі, останнім в цьому ланцюгу залишається національний страховик. Свої збитки він може покрити, вимагаючи компенсації з перевізника, оскільки саме він відповідає за правильне використання книжки МДП та сплату суми вимоги.

Виняток становлять випадки крадіжки вантажу, розбійного нападу тощо. Якщо перевізник з вказаних вище причин не може компенсувати витрати страховій компанії, національний страховик має право на отримання гарантії "допуску" перевізника, яку він вніс до Асоціації при отриманні права користуватися системою МДП.

Принцип дії міжнародної системи гарантій полягає в тому, що кожне національне об'єднання, яке представляє інтереси транспортного сектору в країні - учасниці Конвенції МДП і визнане митними органами цієї країни, гарантує сплату всіх митних зборів та податків, які можуть належати до сплати у випадку виявлення будь-якого порушення операції МДП на території цієї країни у разі неможливості їх сплати безпосередньо перевізником. Таким чином, згідно з пунктом 1 статті 8 Конвенції МДП, АсМАП як національне об'єднання, взяла на себе обов'язок перед Державною митною службою України сплачувати ввізні (вивізні) мита, збори та будь-які відсотки за несвоєчасну сплату, в порядку солідарної відповідальності спільно з особами, які насамперед повинні сплачувати ці суми.

Компетентні органи країни, в якій виявлено порушення системи МДП, керуючись положеннями Конвенції МДП, повідомляють Гарантійне об'єднання країни (асоціацію) про порушення перевізником процедури МДП. На території України процедура направлення таких повідомлень встановлена розділом 11 Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (затверджений наказом Держмитслужби України № 755 від 21.11.2001 р. зі змінами і доповненнями, внесеними наказом Держмитслужби України № 172 від 05.03.2004 р.).

Якщо користувач книжки МДП та Гарантійне об'єднання протягом трьох місяців з дня отримання повідомлення про порушення не нададуть митним органам переконливих доказів належного виконання перевізником операції МДП, або такі докази будуть спростовані шляхом проведення експертиз та інших заходів, то митний орган виставляє користувачу книжки МДП претензію в розмірі передбачених законодавством податків та зборів. Ця процедура встановлена пунктом 7 статті 8 Конвенції МДП, відповідно до якої митні органи перш ніж виставляти позов гарантійному об'єднанню повинні вимагати сплати сум митних платежів від осіб, що несуть пряму відповідальність за їх сплату.

Внаслідок «Декларації» - зобов'язань транспортної компанії, яку перевізник підписує на користь Асоціації при отриманні дозволу користуватися звичайними книжками МДП, він зобов'язується доставляти товари у митницю при-

значення, особисто залагоджувати будь-які проблеми або спори, пов'язані з використанням книжок МДП, безпосередньо з митними органами та на їхню вимогу повністю сплачувати митним органам потрібні суми.

У разі відсутності доказу належного завершення процедури МДП і неоскарження перевізником в судовому порядку вимоги про сплату обов'язкових платежів, зволікання зі сплатою митного боргу це може викликати додаткові збитки, оскільки за кожен день несвоєчасної сплати нараховується пеня, розмір якої іноді перевищує суму нарахованих митних зборів і податків.

Відсутність у перевізника можливості виконати свій обов'язок по сплаті митного боргу призводить іноді до застосування щодо підприємства певних санкцій (передбачених внутрішнім законодавством) з боку компетентних органів країни. Якщо порушення сталося на території України, регіональна митниця надсилає матеріали претензії до Держмитслужби для вирішення на підставі ст. 38 Конвенції МДП питання про тимчасове позбавлення користувача книжки МДП права здійснювати перевезення на умовах Конвенції територією України.

На території ЄС застосовується ст. 38 Конвенції МДП, згідно з якою кожна країна - учасниця цієї Конвенції має право тимчасово або остаточно позбавити будь-яку особу права користуватися системою МДП на її території, якщо ця особа припустилася серйозних порушень митних правил. Основною метою таких санкцій є попередження в майбутньому порушень процедури МДП при перевезенні товарів міжнародними транспортними операторами.

У разі відсутності в перевізника коштів на сплату митних платежів, вистребуваних митними органами, або відсутності самого перевізника (ліквідований, визнаний банкрутом), їх відшкодовує Гарантійна мережа. Тобто, якщо перевізник порушив зобов'язання, пов'язані з доставкою вантажу, і не сплатив у зв'язку з цим ввізних (вивізних) мита і платежів, національна асоціація країни, де було викрито порушення системи МДП, стає об'єктом звернення митних органів у зв'язку зі стягненням митного боргу.

Трапляються ситуації, коли порушення в системі МДП виникають з незалежних від перевізника причин.

Це зокрема:

- злочинні дії сторонніх осіб, спрямовані на заволодіння товаром з метою його випуску на ринок країни без сплати митних платежів (крадіжка, грабіж, поєднаний з насильством, тощо);
- втрата вантажу через недбалість водія, який став жертвою шахрайських дій з боку злочинців;
- пошкодження або втрата вантажу внаслідок ДТП або через недодержання спеціальних умов транспортування окремих категорій товарів;
- переміщення товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю у великих розмірах (контрабанда) тощо.

Перевізник мусить вжити заходів для запобігання крадіжкам: по можливості забезпечити належну охорону та нагляд за вантажем, особливо під час стоянки та відпочинку водія, а якщо крадіжка все ж таки сталася, зробити все можливе, аби встановити і притягти до відповідальності осіб, винних у скоєнні злочину. Для цього водій має негайно звернутись до правоохоронних органів із заявою про порушення кримінальної справи по факту викрадення товару.

Даючи пояснення по справі, перевізник як зацікавлена особа, якій завдано майнової та моральної шкоди, повинен активно сприяти досудовому розслідуванню, цікавитися ходом досудового слідства, а у разі встановлення підозрюваних осіб та передачі справи на розгляд суду, внести клопотання про стягнення зі звинувачуваних осіб суми митних платежів на користь митних органів. У разі викрадення вантажу перевізник мусить:

- звернутися до митних органів, якщо такі знаходяться поблизу, або до інших компетентних органів країни. Останні за якнайкоротший термін складають Протокол ("Procès-verbal de constat"), що є частиною книжки МДП;
- заявити про крадіжку в правоохоронні органи, зажадати видачі довідки, яка б підтверджувала факт звернення із зазначенням кількості викраденого вантажу, обставин викрадення, кількості та стану товару, який залишився у вантажному відділенні транспортного засобу, тощо;

- невідкладно повідомити Асоціацію про випадок, дати пояснення, вказавши дату, час, місце, де стався злочин, причетних осіб та інформацію про запобіжні заходи, вжиті до і після випадку з метою захисту інтересів Гарантійної ланки;
- повернути до Асоціації книжку МДП, надавши копії документів, використаних під час перевезення.

Державна комісія регулювання ринків фінансових послуг зареєструвала Правила добровільного страхування зобов'язань автоперевізників - членів Асоціації МАП України перед Гарантійною мережею. Правила набрали сили з 10 липня 2003 року і регламентують питання страхового покриття зобов'язань українських перевізників перед МСАТ, його страховиками та асоціаціями. Відповідно до Конвенції МДП 1975 року та "Декларації - зобов'язання транспортної компанії..." перевізник (користувач книжки МДП) є головним дебітором за митним боргом. Страховик (національна страхова компанія), сплативши компенсацію на підставі наданої ним гарантії, має право регресу щодо перевізника.

Контрольні запитання

1. Яка організація виступає гарантом перед митними органами України?
2. Які функції покладені на Гарантійне об'єднання?
3. В якому разі починає діяти гарантія?
4. У чому полягає принцип дії міжнародної системи гарантій?
5. Викладіть порядок дій перевізника у разі викрадення вантажу?

Лекція 9. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Переміщення товарів і транспортних засобів через державний кордон України здійснюється через пункти пропуску, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України відповідно до міжнародних договорів України.

Класифікація пунктів пропуску. Україна межує з сімома країнами й відповідно до міжурядових угод із суміжними державами і рішень Уряду України

визначено 234 пункти пропуску через державний кордон, з них: 144 - міжнародних; 36 - міждержавних; 55 - місцевих (табл. 2). У зв'язку з розвитком зовнішньоекономічних зв'язків країн кількість пунктів пропуску поступово збільшується.

Таблиця 2 - Кількість пунктів пропуску через державний кордон України

Країна на кордоні	Довжина кордону, км	Залізничні пункти пропуску	Автомобільні пункти пропуску	Всього пунктів пропуску
Російська Федерація	2484	12	24	36
Білорусь	975	6	13	19
Молдова	1191	10	28	38
Польща	543	6	6	12
Угорщина	135,1	2	3	
Румунія	625,4	4	2	6
Словаччина	98,5	2	2	4

Положення про пункти пропуску затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 1203 від 03.08.2000. Воно визначає статус пунктів пропуску через державний кордон, встановлює єдиний порядок їх відкриття, діяльності та закриття. **Пунктом пропуску** є спеціально виділена територія на автомобільній чи залізничній станції, у морському чи річковому порту, аеропорту (на аеродромі) з комплексом будівель, споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю й пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Згідно з Положенням пункти пропуску класифікують:

- **за категоріями** - міжнародні (пропуск через державний кордон громадян і транспортних засобів будь-яких держав); міждержавні (пропуск через державний кордон громадян і транспортних засобів України й суміжної держави); місцеві (пропуск через державний кордон громадян України й суміжної держави, які проживають у прикордонних областях (районах), і транспортних засобів, що їм належать);

- **за видами сполучення** — для автомобільного, залізничного, морського, пішохідного, повітряного, поромного, річкового;

- *за характером транспортних перевезень* — пасажирські, вантажні, вантажно-пасажирські;

- *за режимом функціонування* — постійні, тимчасові;

- *за часом роботи* — такі, що працюють цілодобово та такі, що працюють у визначений час.

Державному контролю в пунктах пропуску через державний кордон для автомобільного й поромного сполучення підлягають усі автотранспортні засоби загального користування, що перетинають кордон в обох напрямках. При цьому перевіряється:

- наявність дозвільних документів на здійснення міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом;

- наявність транспортно-експедиційної документації і її відповідність вимогам законодавства;

- наявність ліцензійної картки на автотранспортний засіб;

- відповідність технічного стану й спеціального обладнання автотранспортного засобу вимогам законодавства й міжнародних договорів з питань безпеки руху;

- відповідність вагових і габаритних параметрів автотранспортних засобів вимогам законодавства.

Про виявлені порушення під час перетинання автотранспортним засобом державного кордону, відповідальність за які передбачена *Законом про автотransпорт*, посадові особи Служби міжнародних авто перевізників (СМАП) складають протокол (не пізніше однієї доби від дня здійснення порушення) і подають його на розгляд керівникові СМАП.

Якщо український перевізник неодноразово допускає порушення законодавства з питань міжнародних автомобільних перевезень пасажирів і вантажів, СМАП подає Головавтотрансінспекції пропозицію про позбавлення перевізника ліцензії на право здійснення перевезень пасажирів і вантажів у міжнародному сполученні.

Особливості організації міжнародних перевезень. Порядок організації і виконання міжнародних автомобільних перевезень має наступні особливості, які слід враховувати при плануванні міжнародних перевезень товарів, а саме:

- 1) категорія пункту пропуску;
- 2) можливість конкретного пункту пропуску пропустити певний товар;
- 3) діюча процедура контролю за доставкою товарів;
- 4) види контролю, яким підлягатиме товар, наявність відповідної контрольної служби у пункті пропуску;
- 5) необхідність сплати єдиного збору (при ввезенні товарів).

Перша особливість полягає у тому, що переміщення окремих видів товарів через митний кордон України може здійснюватися тільки через спеціально визначені пункти пропуску через державний кордон України.

Другою особливістю пропуску товарів і транспортних засобів через державний кордон України є необхідність урахування можливості кожного конкретного пункту пропуску пропустити певний товар взагалі.

Третьою особливістю міжнародних перевезень, є урахування діючої процедури контролю за доставкою товарів, яка залежить як від напрямку переміщення товарів через митний кордон України, так і самого товару, що є об'єктом міжнародного перевезення. Наявність у автоперевізника книжки МДП значно спрощує процедуру попереднього декларування товарів та їх ввезення на митну територію України. Митним кодексом України встановлено, що товари, які переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати санітарно - епідеміологічному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей. Митні органи взаємодіють з органами державної влади, що здійснюють зазначені види контролю, в порядку, встановленому законодавством України, а митне оформлення товарів завершується тільки після здійснення встановлених законодавством України необхідних для цього товару видів контролю.

Четвертою особливістю здійснення міжнародних перевезень є урахування видів контролю, яким підлягатиме товар при його переміщенні через

державний кордон, а також наявність відповідної контрольної служби у пункті пропуску на державному кордоні України. Види контролю, що здійснюються в пунктах пропуску, визначаються законодавчими актами України.

Слід мати на увазі, що переміщення товарів через пункти пропуску (особливо при їх ввезенні) без проведення обов'язкових видів контролю не можливе. У зв'язку з цим під час планування міжнародних перевезень слід враховувати укомплектованість пунктів пропуску контрольними службами, передбаченими спільним наказом Держкомкордону, Держмитслужби, МОЗ, Мінтрансу, Мінагрополітики, Мінкультури, Мінекоресурсів України від 03.04.2002 № 49/180/131/225/103/193/133 "Про визначення пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон, в яких, крім прикордонного і митного контролю, здійснюються інші види контролю".

П'ятою особливістю міжнародних перевезень є необхідність сплати єдиного збору в пунктах пропуску на державному кордоні. Законодавством України передбачено справляння єдиного збору в пунктах пропуску при ввезенні товарів і транспортних засобів в Україну. Цей збір справляється одноразово незалежно від режиму переміщення (ввезення, транзит), виду, місткості або загальної маси транспортних засобів за єдиним платіжним документом й не справляється у разі:

- перетинання державного кордону авіаційними та водними транспортними засобами, залізничними вагонами без вантажу, залізничними пасажирськими вагонами, легковими автомобілями;
- транзиту вантажу, що не підлягає пропуску через митний кордон та перевантажується на інший транспортний засіб у зоні митного контролю пункту пропуску, який є водночас пунктом ввезення та вивезення цього вантажу;
- в'їзду та виїзду транспортного засобу в межах одного пункту пропуску через державний кордон без перетинання митного кордону;
- переміщення товарів трубопровідним транспортом та лініями електропередачі.

Порядок та процедура справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 № 1569. Встановлено, що єдиний збір справляється з транспортних засобів вітчизняних та іноземних власників, визначених Законом України «Про запровадження єдиного збору, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України», котрі перетинають державний кордон.

Порядком справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон України (затверджений постановою Уряду України від 24.10.2002 № 1569) для товарів кожного коду згідно з українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності визначено відповідні види контролю, які здійснюватимуться при ввезенні цих товарів в Україну.

Цим Порядком встановлено, що на підставі поданих перевізником документів посадова особа митниці визначає види контролю, які необхідно здійснити у пункті пропуску, та залучає до його здійснення працівників відповідних контрольних служб. У разі ж відсутності у пункті пропуску через державний кордон необхідних контрольних служб посадова особа митниці викликає потрібних працівників до місця здійснення контролю або робить відмітку в товарно-транспортних, товаросупровідних документах про необхідність здійснення відповідного виду контролю в пункті призначення.

Єдиний збір розраховується за ставками, визначеними Законом України від 04.11.99 № 1212-XГ7 "Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України" та складається з:

- плати за здійснення передбачених Законом видів контролю вантажу і транспортного засобу;
- плати за проїзд транспортного засобу автомобільними дорогами;
- додаткової плати за проїзд автомобільного транспортного засобу з перевищенням встановлених загальної маси, осьових навантажень та (або) габаритних параметрів.

Для автоперевізників законодавством України встановлено таку процедуру справляння єдиного збору. Після в'їзду транспортного засобу у пункт пропуску

та проходження прикордонного контролю посадова особа митниці направляє перевізника для проведення встановлених для товарів видів контролю (як підтвердження проведення контролю посадові особи контрольних служб повинні проставити у товаросупровідних документах відповідні відбитки штампів та печаток). На підставі поданих документів з відмітками контрольних служб та розрахунків збору за проїзд автомобільними дорогами, наданих посадовою особою Служби міжнародних автомобільних перевезень, митний орган обчислює суму єдиного збору й контролює його сплату. Підтвердженням факту сплати єдиного збору є відбиток особистої номерної печатки та особистий підпис посадової особи митного органу, яка здійснювала митний контроль, на всіх примірниках єдиного платіжного документа, яким є уніфікована митна квитанція форми МД-1.

Перевізникам, щоб уникнути проблем на шляху переміщення товарів через державний кордон України потрібно постійно відстежувати й систематизувати законодавчі та підзаконні акти України, що регулюють питання ввезення (вивезення) товарів та порядок проведення контрольних операцій у пунктах пропуску на державному кордоні України.

Стягнення за порушення митних правил. Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і за які Митним кодексом України передбачена відповідальність [6]. Притягнення до відповідальності за порушення митних правил не звільняє правопорушника від обов'язку сплати мита та інших податків і зборів.

За порушення митних правил можуть бути накладені такі стягнення:

- попередження;
- штраф;
- конфіскація товару або/й транспортного засобу;

Попередження як стягнення за порушення митних правил є офіційним попередженням правопорушника стосовно недопустимості таких діянь у май-

бутньому. Рішення про попередження приймається керівником митного органу або його заступником у формі постанови про накладення адміністративного стягнення, яка оголошується правопорушникові. Офіційне попередження оголошується перевізнику, що вчинив незначні порушення встановлених митних правил і процедур, у письмовій формі начальником або його заступником) митниці, де було зафіксоване порушення.

Штраф є грошовим стягненням, що накладається на осіб за порушення митних правил, у випадках і межах, встановлених Митним кодексом.

Конфіскація як стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів і безоплатній передачі їх у власність держави. Конфіскація може бути застосована виключно за рішенням суду. Конфіскація товарів, транспортних засобів застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення.

Деякі види порушень митних правил і відповідальність за такі порушення наведені в табл. 3.

Вказані адміністративні стягнення можуть бути накладені не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення.

Кожна Договірна сторона Конвенції МДП має право тимчасово або остаточно позбавляти права користування положеннями Конвенції МДП будь-яку особу, що винна у неодноразовому грубому порушенні митних законів і правил, які застосовуються при міжнародних перевезеннях вантажів. Про таке позбавлення права у термін одного тижня надсилається повідомлення компетентним органам Договірної сторони, на території якої зареєстрована дана особа або має постійне місцеперебування, та Виконавчій раді МДП.

Таблиця 3 – Види порушень митних правил та відповідальність за такі порушення

Види порушень	Відповідальність
1)Порушення режиму зони митного контролю	Штраф до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (нмдг)
2)Недоставляння до митного органу товарів, транспортних засобів, документів	Штраф від 50 до 100 нмдг
3)Вантажні та інші операції, що проводяться без дозволу митного органу	Штраф до 20 нмдг
4)Пошкодження або втрата митного забезпечення (пломб, печаток та ін.)	Штраф до 20 нмдг
5)Недекларування товарів, транспортних засобів	Штраф від 500 до 1000 нмдг або конфіскація цих товарів, транспортних засобів
6)Порушення встановленого маршруту переміщення товарів	Штраф від 50 до 100 нмдг

Контрольні запитання

1. Дайте визначення пункту пропуску та назвіть їх різновиди за категоріями.
2. Що перевіряють в пунктах пропуску через державний кордон під час здійснення державного контролю автотransпортних засобів?
3. Назвіть особливості виконання міжнародних автомобільних перевезень.
4. З чого складається єдиний збір у пунктах пропуску через державний кордон України?
5. Яка процедура справляння єдиного збору?
6. Які види стягнень передбачені митним законодавством України за порушення митних правил?

Лекція 10. СТАТУС МИТНОГО ПЕРЕВІЗНИКА Й ПОРЯДОК ЙОГО НАБУТТЯ

Запровадження посередницької діяльності митного перевізника здійснюється на виконання положень статей 161, 164, 182, 183 та 184 Митного Кодексу України й спрямоване на:

- більш ефективне використання ринкових механізмів у сфері гарантування доставки товарів до митниць призначення;

- реалізацію Комплексної програми утвердження України як транзитної держави у 2002 — 2010 роках, затвердженої Законом України від 07.02.02 № 3022-ІІ;
- демонополізацію ринку надання гарантій митним органам щодо доставки товарів;
- здешевлення собівартості перевезень товарів, що знаходяться під митним контролем та підлягають гарантуванню при доставці;
- спрощення процедури пропуску товарів через державний кордон України;
- створення умов для здорової конкуренції на ринку надання послуг з гарантування доставки товарів, які перебувають під митним контролем;
- підвищення рівня послуг, що надаються національними перевізниками.

Митним перевізником вважається зареєстрована відповідно до чинного законодавства юридична чи фізична особа — резидент, суб'єкт підприємницької діяльності, що отримав ліцензію на право перевезення товарів під митним контролем з дотриманням Ліцензійних умов, що затверджуються спільним наказом Держмитслужби та Держкомітету з питань регуляторної політики та підприємництва від 25.03.04 № 34/212 "Про затвердження Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного перевізника".

Митний перевізник є суто національною категорією, що надає певні переваги при перевезенні товарів під митним контролем по митній території України, а саме:

- при транзитних перевезеннях товарів (внутрішній митний транзит) по митній території України не вимагається додаткових заходів гарантування доставки товарів, крім самого права користуватися статусом митного перевізника;
- при здійсненні транзиту митною територією України не буде потреби в додаткових гарантіях доставки товарів до митниці місця призначення.

Ця категорія перевізників має переваги при:

- перевезенні товарів між митницями;
- перевезенні товарів з одного підрозділу до іншого в межах зони одного митного органу;

-експорту товарів на шляху від митниці місця відправлення до пункту пропуску на митному кордоні України;

-імпорті товарів на шляху від пункту ввезення товарів на митну територію України до митниці місця призначення.

При перевезенні товарів із застосуванням книжки МДП, а також при супроводженні перевезень підрозділами митної варті залучення митного перевізника необов'язкове.

Взаємини між відправником товарів та митним перевізником регулюються відповідними договорами, в яких обов'язково визначається розподіл витрат митного перевізника, пов'язаних з транспортуванням товарів під митним контролем.

З метою забезпечення відшкодування державі завданих збитків у разі не доставки товарів, і відповідно до пункту 3.3 Ліцензійних умов між митними перевізниками та Державною митною службою України укладаються угоди про надання митними перевізниками митним органам гарантії доставки товарів, що перебувають під митним контролем і перевозяться між митними органами (угоди укладаються на час дії ліцензій). При цьому митні перевізники гарантують обов'язкову доставку в митні органи призначення товарів, що перебувають під митним контролем або безумовну сплату митного боргу (податки й збори, що підлягають сплаті під час митного оформлення товарів при їх ввезенні на митну територію України для вільного використання) в разі недоставки цих товарів у митні органи призначення.

З настанням гарантійного випадку (порушення митним перевізником зобов'язань щодо обов'язкової доставки товару в митний орган призначення у визначений термін), митний орган відправлення забезпечує надання Акту про настання гарантійного випадку та Вимоги про сплату митного боргу митному перевізникові протягом трьох діб з моменту закінчення строку доставки товару, встановленого митним органом.

Згідно з законодавством митний перевізник несе відповідальність за дії, упущення, порушення, бездіяльність тощо своїх посадових осіб, агентів, персоналу як за свої власні. Митний перевізник не несе відповідальності за втрату

вантажу, що відбулася внаслідок дії форс-мажорних обставин, дорожньо-транспортної пригоди, якщо у встановленому законодавством порядку буде доведена його непричетність.

Для одержання ліцензії на провадження посередницької діяльності митного перевізника юридичній чи фізичній особі — суб'єкту господарської діяльності - слід особисто або через уповноважений орган чи особу звернутися до Держмитслужби із заявою про видачу ліцензії за формою, встановленою наказом Держмитслужби від 06.04.04 № 243 "Про затвердження Порядку видачі ліцензій на провадження посередницької діяльності митного перевізника". До заяви про видачу ліцензії додається копія свідоцтва про державну реєстрацію чи копія довідки про внесення до ЄДРПОУ, засвідчена нотаріально або органом, який видав оригінал документа (ст. 10 Закону України від 01.06.2000 № 1775-ІІ).

До заяви про видачу ліцензії додаються наступні документи, а саме:

- 1) засвідчена у встановленому порядку копія кваліфікаційного свідоцтва особи, уповноваженої на декларування (для юридичних осіб - не менш як дві особи);
- 2) засвідчені у встановленому порядку копії установчих Документів (для юридичної особи);
- 3) засвідчена у встановленому порядку копія договору страхування власної діяльності.

За видачу ліцензії справляється плата в розмірі, установленому Постановою Кабінету Міністрів України від 29.11.2000 № 1755 "Про термін дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, розміри і порядок зарахування плати за її видачу", яка вноситься заявником на відповідний рахунок. Платіжне доручення приймається Держмитслужбою за наявності відбитку штампу банку, інформації про призначення платежу та правильності номера рахунку банку.

Держмитслужба приймає рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії в строк, що не перевищує десяти робочих днів з дати реєстрації заяви про видачу ліцензії. Протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення заявника повідомляють про це в письмовій формі на офіційному бланку Держмитс-

лужби. Ліцензію видають не пізніше трьох робочих днів з дати фактичного надходження коштів на відповідний рахунок.

Якщо заявник упродовж 30 календарних днів з дня направлення йому повідомлення про прийняття рішення про видачу ліцензії не подав документ, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії, та не звернувся про її отримання, Держмитслужба має право скасувати рішення про видачу ліцензії або визнати її недійсною.

Контрольні запитання

1. Який державний орган надає статус митного перевізника?
2. З якою метою в Україні впроваджено статус митного перевізника?
3. Який порядок одержання ліцензії на провадження посередницької діяльності митного перевізника?

ЛІТЕРАТУРА

1. Справочник по Конвенции МДП. – Нью Йорк: Организация объединенных наций, 2002.
2. Костюченко Л. Перевезення вантажів за системою МДП : Практик. Посіб. – К.: МДФ «Укр. хата», 2004. -154 с.
3. Сайт МДП: <http://www.unece.org/trans/neutir/welcome.htm>.
4. Сайт АсМАП: <http://www.asmap.org.ua>.
5. Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Міжнародні перевезення» (для студентів 4 курсу денної та 5 курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки 1004 «Транспортні технології»). Укл.: В. С.Віниченко. – Харків: ХНАМГ, 2006. -82 с.

СВІДОЦТВО
ПРО ДОПУЩЕННЯ ДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ
ДОРОЖНЬОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

1. Свідоцтво N _____
2. Яке засвідчує, що зазначений нижче транспортний засіб відповідає умовам, що потрібні для допущення до перевезення вантажів під митними печатками та пломбами.
3. Дійсне до _____
4. Це свідоцтво повинно бути повернуто установі, що його видала, при припиненні використання транспортного засобу для перевезення, при зміні власника або транспортного підприємства, по закінченні строку дії свідоцтва та у разі значних змін основних характеристик транспортного засобу.
5. Тип транспортного засобу _____
6. Прізвище та адреса контори утримувача (власника або транспортного підприємства)
_____
7. Прізвище або марка заводу-виготовлювача _____
8. N шасі _____
9. N двигуна _____
10. Реєстраційний N _____
11. Інші дані _____
12. Додатки (*) _____ (зазначити число)
13. Видано в _____ (місце) _____ (дата) 20 _____
14. Підпис і печатка установи, що видала свідоцтво _____

(*) До цього свідоцтва повинні додаватися фотографії або малюнки, які відповідають вказівкам установи, цю видає свідоцтво, та завірені цією установою.

СВІДОЦТВО
ПРО ДОПУЩЕННЯ КОНТЕЙНЕРА ДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ

1. Свідоцтво N _____
2. Яке засвідчує, що зазначений нижче контейнер відповідає умовам, що потрібні для допущення до перевезення під митними печатками та пломбами.
3. Дійсне до _____
4. Це свідоцтво повинно бути повернуто установі, що його видала, при припиненні використання контейнера для перевезень, при зміні власника, по закінченні строку дії свідоцтва і при зміні основних характеристик контейнера.
5. Рід контейнера _____
6. Прізвище та адреса контори власника _____
7. Розпізнавальні марки та номери _____
8. Тара _____
9. Зовнішні розміри в сантиметрах _____ (см х см х см)
10. Основні відмітні ознаки конструкції (матеріал, рід конструкції, укріплені частини, клепані або спаяні болти і т.д.)
_____
11. Видано в _____ (місце), (дата) _____ 20____ р.
12. Підпис та печатка установи, що видала
свідоцтво _____

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Віниченко Віктор Сергійович

Конспект лекцій

з дисципліни

«Міжнародні перевезення»

(для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм
навчання напрямів підготовки 1004 «Транспортні технології»,
6.070101 «Транспортні технології (за видами транспорту)»)

Редактор: М. З. Аляб'єв

Комп'ютерне верстання: О. А. Балашова

План 2010, поз. 176Л

Підп. до друку 25.02.2010

Формат 60×84/16

Друк на ризографі

Ум.-друк. арк. 3,0

Замовл. №

Тираж 50 прим.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011 р.